

302

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPORTU I TURYSTYKI¹⁾

z dnia 4 marca 2011 r.

w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek

Na podstawie art. 21 ust. 4 i art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 223, poz. 2268, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) programy szkolenia kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek;
  - 2) warunki, jakim powinien odpowiadać wniosek o nadanie uprawnień przewodnika turystycznego i pilota wycieczek;
  - 3) warunki uzyskiwania poszczególnych klas przewodników górskich, zakres terytorialny uprawnień przewodników górskich i stopień trudności tras oraz wycieczek prowadzonych przez przewodników górskich posiadających uprawnienia określonej klasy;
  - 4) miasta i obszary, na których organizatorzy turystyki mają obowiązek zapewnienia opieki przewodnika turystycznego, zgodnie z art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, zwanej dalej „ustawą”;
  - 5) wykaz miast, w których wykonywanie zadań przewodnika turystycznego wymaga posiadania uprawnień przewodnika miejskiego;
  - 6) właściwość terytorialną marszałków województw powołujących komisje egzaminacyjne dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek;
  - 7) kwalifikacje, skład, sposób powoływania i odwoływania członków komisji egzaminacyjnych, o których mowa w art. 25 ustawy, oraz zasady egzaminowania kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek;
  - 8) wysokość opłat za sprawdzenie kwalifikacji osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz sprawdzenie znajomości języka obcego przez komisję egzaminacyjną języków obcych, o której mowa w art. 32 ust. 2 ustawy, w tym wysokość opłat za poszczególne części egzaminów, warunki zwrotu wniesionych opłat w wypadku nieprzystąpienia do egzaminu, a także wysokość wynagrodzenia egzaminatorów za przeprowadzenie poszczególnych rodzajów i części egzaminów;
- 9) skład oraz sposób i tryb działania komisji egzaminacyjnych języków obcych, o których mowa w art. 32 ust. 2 ustawy;
  - 10) tryb okazywania legitymacji przewodnika turystycznego i pilota wycieczek upoważnionym organom oraz sposób noszenia identyfikatorów podczas wykonywania zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek;
  - 11) wzór świadectwa wydawanego przez komisje egzaminacyjne języków obcych oraz wzór świadectwa wydawanego przez komisje egzaminacyjne dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek;
  - 12) wzory dokumentów potwierdzających posiadanie uprawnień przewodnika turystycznego i pilota wycieczek.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

- 1) warunkach zimowych — należy przez to rozumieć występowanie lokalnych zaśnieżeń, głębokiego lub świeżego śniegu;
- 2) warunkach letnich — należy przez to rozumieć stan, w którym nie występują warunki zimowe, o których mowa w pkt 1.

Rozdział 2

Szkolenia dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek

§ 3. 1. Program podstawowego szkolenia ogólnego dla kandydatów na przewodników turystycznych, obejmującego co najmniej 75 godzin zajęć, określa załącznik nr 1 do rozporządzenia.

2. W szczegółowym programie szkolenia, o którym mowa w ust. 1, tworzonym przez organizatora szkolenia, powinny być uwzględnione, w proporcjach zalecanych programem podstawowego szkolenia ogólnego, zajęcia teoretyczne w formie wykładów i seminariów oraz zajęcia praktyczne w formie ćwiczeń w terenie i wycieczek szkoleniowych. Wycieczki szkoleniowe polegają na samodzielnym przeprowadzeniu pod kierunkiem instruktora wybranych odcinków tras podczas 2 do 5 wycieczek.

3. Ukończenie podstawowego szkolenia ogólnego dla kandydatów na przewodników turystycznych jest podstawą dopuszczenia do podstawowego szkolenia specjalistycznego dla wszystkich rodzajów uprawnień przewodnika turystycznego.

¹⁾ Minister Sportu i Turystyki kieruje działem administracji rządowej — turystyka, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Sportu i Turystyki (Dz. U. Nr 216, poz. 1602, z 2008 r. Nr 24, poz. 146 oraz z 2010 r. Nr 238, poz. 1580).

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 175, poz. 1462, z 2006 r. Nr 220, poz. 1600, z 2008 r. Nr 180, poz. 1112 oraz z 2010 r. Nr 106, poz. 672.

§ 4. 1. Program podstawowego szkolenia specjalistycznego dla kandydatów na przewodników górskich III klasy składa się z:

- 1) części ogólnej — dla wszystkich przewodników górskich, obejmującej co najmniej 50 godzin zajęć, w tym co najmniej 14 godzin zajęć praktycznych, którą określa załącznik nr 2 do rozporządzenia;
- 2) części szczegółowej — odrębnej dla przewodników beskidzkich, sudeckich i tatrzańskich, obejmującej co najmniej:
  - a) 130 godzin zajęć oraz szkolenie praktyczne w wymiarze co najmniej 15 dni dla przewodników beskidzkich, którą określa załącznik nr 3 do rozporządzenia,
  - b) 115 godzin zajęć oraz szkolenie praktyczne w wymiarze co najmniej 12 dni dla przewodników sudeckich, którą określa załącznik nr 4 do rozporządzenia,
  - c) 175 godzin zajęć oraz szkolenie praktyczne w wymiarze co najmniej 65 dni dla przewodników tatrzańskich, którą określa załącznik nr 5 do rozporządzenia.

2. Szkolenie praktyczne dla kandydatów na przewodnika beskidzkiego i sudeckiego powinno w szczególności zawierać samodzielne prowadzenie wybranych odcinków wycieczek w obrębie obszaru uprawnień przez kandydatów na przewodników, pod kierunkiem instruktora.

3. Ukończenie podstawowego szkolenia ogólnego dla kandydatów na przewodników turystycznych oraz podstawowego szkolenia specjalistycznego dla kandydatów na przewodników górskich beskidzkich, sudeckich i tatrzańskich jest podstawą dopuszczenia do egzaminu odpowiednio na przewodników górskich beskidzkich, sudeckich i tatrzańskich klasy III.

4. Kurs dla kandydatów na przewodników górskich:

- 1) sudeckich i beskidzkich klasy III obejmujący łącznie podstawowe szkolenie ogólne dla kandydatów na przewodników turystycznych oraz podstawowe szkolenie specjalistyczne dla kandydatów na przewodników górskich sudeckich lub beskidzkich powinien trwać nie krócej niż 12 miesięcy;
- 2) tatrzańskich klasy III obejmujący łącznie podstawowe szkolenie ogólne dla kandydatów na przewodników turystycznych oraz podstawowe szkolenie specjalistyczne dla kandydatów na przewodników górskich tatrzańskich powinien trwać nie krócej niż 24 miesiące.

5. Kursy, o których mowa w ust. 4, powinny obejmować zajęcia praktyczne zarówno w warunkach letnich, jak i zimowych.

§ 5. 1. Program podstawowego szkolenia specjalistycznego dla kandydatów na przewodników miejskich, obejmującego co najmniej 130 godzin zajęć oraz co najmniej 9 dni szkolenia praktycznego, określa załącznik nr 6 do rozporządzenia.

2. Kurs dla kandydatów na przewodników miejskich obejmujący łącznie podstawowe szkolenie ogólne dla kandydatów na przewodników turystycznych

i podstawowe szkolenie specjalistyczne dla kandydatów na przewodników miejskich powinien trwać nie krócej niż 6 miesięcy.

3. W programie szkolenia praktycznego dla kandydatów na przewodników miejskich należy przewidzieć ćwiczenia i wycieczki szkoleniowe polegające na samodzielnym przeprowadzaniu, pod kierunkiem instruktora, wybranych odcinków tras podczas 2 do 5 wycieczek.

§ 6. 1. Program podstawowego szkolenia specjalistycznego dla kandydatów na przewodników terenowych, obejmującego co najmniej 150 godzin zajęć oraz co najmniej 10 dni szkolenia praktycznego, określa część I załącznika nr 7 do rozporządzenia.

2. Kurs dla kandydatów na przewodników terenowych obejmujący łącznie podstawowe szkolenie ogólne dla kandydatów na przewodników turystycznych i podstawowe szkolenie specjalistyczne dla kandydatów na przewodników terenowych powinien trwać nie krócej niż 6 miesięcy.

3. W programie szkolenia praktycznego dla kandydatów na przewodników terenowych należy przewidzieć ćwiczenia i wycieczki szkoleniowe polegające na samodzielnym przeprowadzaniu, pod kierunkiem instruktora, wybranych odcinków tras podczas 2 do 5 wycieczek.

§ 7. 1. Programy uzupełniającego szkolenia dla kandydatów na przewodników górskich:

- 1) ubiegających się o klasę II i I dla przewodników górskich beskidzkich i sudeckich, obejmującego co najmniej 100 godzin zajęć i co najmniej 10 dni szkolenia praktycznego, określa część I załącznika nr 8 do rozporządzenia;
- 2) ubiegających się o klasę II dla przewodników górskich tatrzańskich, obejmującego co najmniej 75 godzin zajęć i 25 dni szkolenia praktycznego, określa część II załącznika nr 8 do rozporządzenia;
- 3) ubiegających się o klasę I dla przewodników górskich tatrzańskich, obejmującego co najmniej 65 godzin zajęć i 28 dni szkolenia praktycznego, określa część III załącznika nr 8 do rozporządzenia;
- 4) dla przewodników górskich tatrzańskich posiadających uprawnienia klasy I ubiegających się o uprawnienie do prowadzenia wycieczek w warunkach wysokogórskich, powyżej III stopnia trudności w warunkach zimowych i IV stopnia trudności w warunkach letnich, obejmującego co najmniej 30 godzin zajęć i 100 dni szkolenia praktycznego, określa załącznik nr 9 do rozporządzenia.

2. Warunkiem dopuszczenia do szkolenia uzupełniającego dla kandydatów na przewodników górskich ubiegających się o podwyższenie klasy uprawnień jest posiadanie uprawnień niższych o jedną klasę na dany obszar uprawnień.

3. Szkolenie dla przewodników górskich beskidzkich i sudeckich ubiegających się o klasę II i I może odbywać się w formie szkolenia grupowego obejmującego tematy wymagane programem szkolenia lub w formie kierowanego samokształcenia odbywanego pod kierunkiem osoby wskazanej przez organizatora szkolenia, uprawnionego do szkolenia przewodników górskich beskidzkich lub sudeckich, posiadającej

uprawnienia przewodnika górskiego beskidzkiego lub sudeckiego oraz co najmniej tę klasę uprawnień, do której przewodnik górski beskidzki lub sudecki chce podwyższyć swoje uprawnienia.

4. Szkolenie przewodników tatrzańskich na klasę II może odbywać się w formie szkolenia grupowego lub w formie szkolenia indywidualnego prowadzonego przez instruktorów przewodnictwa.

5. Szkolenie przewodników tatrzańskich na klasę I powinno się odbywać w formie szkolenia indywidualnego, prowadzonego przez instruktorów, zarówno na drogach wspinaczkowych, jak i narciarskich, poza szlakami oznakowanymi.

6. Szkolenie dla przewodników górskich tatrzańskich posiadających uprawnienia klasy I ubiegających się o uprawnienie do prowadzenia wycieczek w warunkach wysokogórskich, powyżej III stopnia trudności w warunkach zimowych i IV stopnia trudności w warunkach letnich, powinno spełniać następujące warunki:

- 1) kolejność tematów realizowanych w trakcie szkolenia powinna odpowiadać kolejności ich przedstawienia w programie;
- 2) do szkolenia uzupełniającego w zakresie prowadzenia wycieczek wysokogórskich dopuszcza się przewodników tatrzańskich klasy I, którzy złożą wykaz przejść, obejmujący przejścia skalne wielowyciągowe, przejścia lodowe i skalno-lodowe oraz przejścia narciarskie, a także zdadzą egzamin wstępny obejmujący:
  - a) w zakresie narciarstwa: jazdę terenową, techniki narciarskie i narciarstwo wysokogórskie,
  - b) w zakresie alpinizmu: umiejętności indywidualne w skale i lodzie oraz prowadzenie na drodze wspinaczkowej w górach;
- 3) szkolenie kończy się egzaminem przeprowadzanym przez organizatora szkolenia, składającym się z trzech części: egzaminu teoretycznego, egzaminu praktycznego w warunkach letnich i egzaminu praktycznego w warunkach zimowych;
- 4) organizator szkolenia, po zdaniu egzaminu przez uczestnika szkolenia, wydaje mu zaświadczenie o zdaniu egzaminu.

§ 8. 1. Program szkolenia fakultatywnego dla przewodników terenowych rozszerzających uprawnienia na nowy obszar, obejmującego co najmniej 70 godzin zajęć oraz co najmniej 10 dni szkolenia praktycznego, określa część II załącznika nr 7 do rozporządzenia.

2. Szkolenie fakultatywne dla przewodników terenowych rozszerzających uprawnienia na nowy obszar może odbywać się w formie szkolenia grupowego obejmującego tematy wymagane programem szkolenia lub w formie kierowanego samokształcenia odbywanego pod kierunkiem osoby wskazanej przez organizatora szkolenia, uprawnionego do szkolenia przewodników terenowych, posiadającej uprawnienia przewodnika terenowego na obszar uprawnień, o który przewodnik terenowy chce rozszerzyć swoje uprawnienia.

§ 9. 1. Program szkolenia dla kandydatów na pilotów wycieczek, obejmującego co najmniej 150 godzin zajęć, w tym 53 godziny zajęć praktycznych i 4 dni szkolenia praktycznego, określa załącznik nr 10 do rozporządzenia.

2. Kurs dla kandydatów na pilotów wycieczek powinien trwać nie krócej niż 4 miesiące.

3. Wiedza ogólna kandydatów na pilotów wycieczek powinna być oparta na bazie programów szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.

4. W programach szkolenia należy uwzględnić zajęcia teoretyczne w formie wykładów i seminariów oraz ćwiczenia prowadzone przez praktyków — instruktorów, w proporcjach podanych w programie szkolenia.

5. Określona w programie szkolenia część zagadnień teoretycznych może być prowadzona w formie edukacji przez Internet (e-learning).

6. Zajęcia praktyczne polegają na samodzielnym realizowaniu zadań pilota wycieczek wobec pozostałych uczestników szkolenia pod nadzorem instruktora.

§ 10. Na podstawie programów, o których mowa w § 3—9, organizator szkolenia opracowuje szczegółowy program szkolenia w oparciu o następujące zasady:

- 1) liczba godzin przewidzianych na poszczególne zagadnienia może zostać zwiększona, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach można dokonać zmiany proporcji godzin pomiędzy poszczególnymi przedmiotami;
- 2) wymiar zajęć teoretycznych określa się w godzinach lekcyjnych, natomiast wymiar zajęć praktycznych — w godzinach lub dniach szkolenia, przyjmując, że jeden dzień szkolenia odpowiada 8 godzinom;
- 3) liczba godzin szkolenia nie może przekraczać:
  - a) 8 godzin — w ciągu jednego dnia szkolenia,
  - b) łącznie 20 godzin — w ciągu jednego tygodnia szkolenia,
  - c) łącznie 40 godzin — w ciągu jednego miesiąca szkolenia.

Rozdział 3

Dokumenty dołączane do wniosku o nadanie uprawnień przewodnika turystycznego i pilota wycieczek

§ 11. 1. Osoby ubiegające się o nadanie uprawnień przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz wydanie legitymacji i identyfikatora składają wniosek do marszałka województwa zgodnie z właściwością, o której mowa w art. 28 ust. 1—3 ustawy.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, zawiera:

- 1) imię i nazwisko oraz, w przypadku zmiany nazwiska, nazwisko rodowe osoby określonej w ust. 1;
- 2) imiona rodziców;
- 3) datę i miejsce urodzenia;
- 4) miejsce zamieszkania oraz adres do korespondencji;
- 5) wskazanie rodzaju i zakresu uprawnień, o które ubiega się osoba określona w ust. 1.

3. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1, dołącza się:

- 1) kopię świadectwa lub dyplomu stwierdzającego posiadanie wykształcenia średniego lub wyższego, potwierdzoną za zgodność z oryginałem przez pracownika urzędu marszałkowskiego przyjmującego wniosek, na podstawie przedstawionego mu oryginału tego dokumentu, lub odpis tego świadectwa lub dyplomu;
- 2) 3 fotografie w formacie 3 cm × 4 cm;
- 3) świadectwo zdania egzaminu przed właściwą komisją egzaminacyjną dla przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek;
- 4) zaświadczenie lekarskie, potwierdzające stan zdrowia umożliwiające wykonywanie zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek w zakresie objętym wnioskiem, wystawione w trybie i w zakresie określonych przepisami o badaniach lekarskich pracowników;
- 5) oświadczenie o niekaralności za przestępstwa umyślne lub inne popełnione w związku z wykonywaniem zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

4. Osoby ubiegające się o uzyskanie wyższej klasy przewodnika górskiego do wniosku, o którym mowa w ust. 1, dołączają:

- 1) świadectwo zdania egzaminu przed właściwą komisją egzaminacyjną dla przewodników turystycznych;
- 2) dokument lub dokumenty potwierdzające prowadzenie wycieczek przez okres wymagany do uzyskania wyższej klasy uprawnień, wydane przez jednostkę powierzającą tej osobie prowadzenie wycieczek, w szczególności umowy lub rachunki;
- 3) oświadczenie o wykazie przejść, obejmującym przejścia skalne wielowyciągowe, przejścia lodowe i skalno-lodowe, a także przejścia narciarskie o parametrach określonych przez stowarzyszenie zrzeszające górskich przewodników turystycznych.

5. Osoby ubiegające się o rozszerzenie zakresu terytorialnego posiadanych uprawnień dołączają do wniosku, o którym mowa w ust. 1, świadectwo zdania egzaminu przed właściwą komisją egzaminacyjną dla przewodników turystycznych.

6. Na wniosek osoby przedstawiającej dokumenty potwierdzające znajomość języka obcego, o których mowa w art. 32 ustawy, marszałek województwa poświadcza znajomość języka obcego w legitymacji przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

7. Osoby ubiegające się o wydanie kolejnego identyfikatora dołączają do wniosku 1 fotografię w formacie 3 cm × 4 cm.

Rozdział 4

Uprawnienia przewodników turystycznych

§ 12. 1. Warunkiem uzyskania uprawnienia przewodnika górskiego klasy III jest wykazanie się wiadomościami i umiejętnościami w zakresie określonym programem szkolenia, niezbędnymi do prowadzenia wycieczek w warunkach letnich i zimowych po szlakach i drogach dopuszczonych do ruchu turystycznego, w tym także wycieczek autokarowych, na określonym obszarze górskim, zwanym dalej „obszarem uprawnień”.

2. Przewodnik górski klasy III ubiegający się o uzyskanie uprawnień przewodnika górskiego klasy II na danym obszarze jest obowiązany, oprócz wymagań określonych w ust. 1, spełniać następujące warunki:

- 1) posiadać co najmniej dwuletni staż przewodnika górskiego klasy III;
- 2) prowadzić wycieczki co najmniej przez 30 dni, a przewodnik tatrzański co najmniej przez 90 dni;
- 3) wykazać się wiadomościami i umiejętnościami z zakresu przedmiotów określonych w programie szkolenia uzupełniającego na klasę II na tym obszarze;
- 4) złożyć oświadczenie o wykazie przejść, obejmującym przejścia skalne wielowyciągowe, przejścia lodowe i skalno-lodowe, a także przejścia narciarskie.

3. Przewodnik górski klasy II ubiegający się o uzyskanie uprawnień przewodnika górskiego klasy I na danym obszarze jest obowiązany, oprócz wymagań określonych w ust. 1 i 2, spełniać następujące warunki:

- 1) posiadać co najmniej trzyletni staż przewodnika górskiego klasy II;
- 2) prowadzić w klasie II wycieczki w warunkach letnich i zimowych co najmniej przez 50 dni, a przewodnik tatrzański co najmniej przez 90 dni;
- 3) wykazać się wiadomościami i umiejętnościami z zakresu przedmiotów określonych w programie szkolenia uzupełniającego na klasę I na tym obszarze;
- 4) złożyć oświadczenie o wykazie przejść, w okresie, w którym posiadał uprawnienia przewodnika górskiego klasy II, obejmującym przejścia skalne wielowyciągowe, przejścia lodowe i skalno-lodowe, a także przejścia narciarskie.

§ 13. 1. Uprawnienia przewodnika górskiego beskidzkiego nadaje się na obszar Beskidów obejmujący: Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Kotlinę Żywiecką, Pasmo Babiogórskie, Działy Orawskie, Beskid Orawsko-Podhalański, Kotlinę Orawsko-Nowotarską, Beskid Mały, Beskid Makowski, Kotlinę Rabczańską, Beskid Wyspowy, Gorce, Beskid Sądecki, Kotlinę Sądecką, Beskid Niski, Pieniny, Pogórze Spisko-Gubałowskie, Rów Podtatrzański wraz z położonymi na północ od nich Pogórzami: Śląskim, Wielickim, Wiśnickim, Rożnowskim, Ciężkowickim, Strzyżowskim, Dynowskim, Przemyskim, Jasielskim i Bukowskim, Obniżeniem Gorlickim oraz Kotliną Jasielsko-Krośnieńską, Górami Sanocko-Turczańskimi, Bieszczadami Zachodnimi, a także częścią Płaskowyżu Hyrowskiego. Północną granicę obszarów uprawnień stanowi linia kolejowa: granica państwa—Zebrzydowice—Czechowice-Dziedzice—Oświęcim—Kraków—Tarnów—Przemyśl—Medyka—granica państwa; wschodnią: granica państwa; zachodnią: granica państwa; południową: granica państwa oraz granica Tatrzańskiego Parku Narodowego. Obszar uprawnień obejmuje miasta, w tym leżące na granicy uprawnień: Oświęcim, Zator, Wieliczkę, Bochnię, Brzesko, Tarnów, Dębicę, Rzeszów, Łańcut, Przeworsk, Jarosław i Przemyśl.

2. Uprawnienia przewodnika górskiego tatrzańskiego nadaje się na obszar Tatr Zachodnich i Tatr Wschodnich oraz obszar Podtatrza obejmującego: Pogórze Spisko-Gubałowskie, Rów Podtatrzański, Kotlinę Orawsko-Nowotarską i Pieniny, ograniczony doliną rzeki Orawy, linią łączącą Przełęcz Spytkowską, Chabówkę i Przełęcz Sieniawską, doliną rzeki Lepietnicy do jej ujścia do Czarnego Dunajca i dalej do Dunajca, doliną rzeki Dunajec, przełęczą Krośnicką, rzeką Krośnicą do jej ujścia do Dunajca, rzeką Dunajec do ujścia rzeki Grajcarek, rzeką Grajcarek, potokiem Biała Woda, przełęczą Rozdziele. Obszar uprawnień obejmuje także drogę Jabłonka—Zubrzyca Górna (do Orawskiego Parku Etnograficznego).

3. Uprawnienia przewodnika górskiego sudeckiego nadaje się na obszar Sudetów obejmujący: Karkonosze, Góry i Pogórze Izerskie, Obniżenie Żytawsko-Zgorzeleckie, Góry i Pogórze Kaczawskie, Rudawy Janowickie oraz Kotlinę Jeleniogórską, Bramę Lubawską, Góry Kamienne, Góry i Pogórze Wałbrzyskie, Góry Sowie, Góry Bardzkie, Góry Stołowe, Obniżenie Nowej Rudy, Obniżenie Ścinawki, Pogórze Orlickie, Góry Bystrzyckie, Góry Orlickie, Masyw Śnieżnika, Góry Złote, Góry Opawskie i Kotlinę Kłodzką, wraz z położonymi na północ od nich Wzgórzami Strzegomskimi, Obniżeniem Podsudeckim, Równiną Świdnicką, Wzgórzami Niemczańsko-Strzelińskimi, Masywem Ślęży, Przedgórzem Paczkowskim i Obniżeniem Otmuchowskim. Obszar uprawnień obejmuje teren położony na południe i południowy zachód od drogi Jędrzychowice—Bolesławiec (droga nr 94)—Złotoryja—Jawor (droga nr 363)—Strzegom (droga nr 374)—Świdnica (droga nr 382)—Tworzyjanów (droga nr 35)—Sobótka—Jordanów Śl. (drogi lokalne)—Łagiewniki (droga nr 8)—Strzelin (droga nr 39)—Sarby—Szklary—Karlówice Wielkie—Otmuchów (drogi lokalne)—Nysa (droga nr 46)—Prudnik—Trzebina (droga nr 41). Na odcinku Trzebina—Jędrzychowice granicę obszaru uprawnień stanowi granica państwa. Obszar uprawnień obejmuje następujące miejscowości położone na granicy obszaru: Bolesławiec, Złotoryję, Jawor, Strze-

gom, Świdnicę, Sobótkę, Łagiewniki, Strzelin, Otmuchów, Nysę, Prudnik.

§ 14. 1. Ustala się następujące stopnie trudności tras i wycieczek prowadzonych przez przewodników górskich odpowiedniej klasy:

- 1) przewodnik górski klasy III, II i I jest uprawniony do prowadzenia wycieczek w warunkach letnich i zimowych po szlakach i drogach dopuszczonych do ruchu turystycznego, w tym także wycieczek autokarowych;
- 2) przewodnik górski tatrzański klasy II jest uprawniony ponadto do prowadzenia wycieczek górskich po drogach taternickich do III stopnia trudności w warunkach letnich i do II stopnia trudności w warunkach zimowych;
- 3) przewodnik górski tatrzański klasy I jest uprawniony ponadto do prowadzenia wycieczek górskich po drogach taternickich do IV stopnia trudności w warunkach letnich i do III stopnia trudności w warunkach zimowych.

2. Prowadzenie wycieczek w warunkach wysokogórskich w Tatrach powyżej IV stopnia trudności w warunkach letnich i powyżej III stopnia trudności w warunkach zimowych wymaga uprawnień przewodnika górskiego tatrzańskiego klasy I i odbycia dodatkowego szkolenia uzupełniającego, określonego w załączniku nr 9 do rozporządzenia, zakończonego egzaminem zdanym u organizatora szkolenia, potwierdzonym zaświadczeniem o zdaniu egzaminu, oraz wpisania przez marszałka województwa do legitymacji przewodnika turystycznego uprawnień do prowadzenia wycieczek w warunkach wysokogórskich w Tatrach powyżej IV stopnia trudności w warunkach letnich i powyżej III stopnia trudności w warunkach zimowych, na podstawie zaświadczenia o zdaniu egzaminu.

§ 15. Posiadanie uprawnień przewodnika miejskiego jest wymagane w przypadku wykonywania zadań przewodnika turystycznego w następujących miastach:

- 1) Gdańsk, Gdynia, Sopot (łącznie);
- 2) Katowice oraz inne miasta konurbacji górnośląskiej: Będzin, Bytom, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Mikołów, Mysłowice, Piekary Śląskie, Radzionków, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Tychy, Wojkowice, Zabrze (łącznie);
- 3) Kraków;
- 4) Lublin;
- 5) Łódź;
- 6) Poznań;
- 7) Szczecin;
- 8) Toruń;
- 9) Warszawa;
- 10) Wrocław.

§ 16. Uprawnienia przewodników miejskich obejmują także oprowadzanie po obiektach i obszarach znajdujących się w strefie podmiejskiej, jeżeli te obiekty i obszary są związane z historią, kulturą lub gospodarką miasta.

§ 17. Organizator turystyki powierzający na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy wykonanie usługi przewodnikowi turystycznemu jest obowiązany w obsłudze grupy turystów do zapewnienia udziału:

- 1) przewodnika miejskiego — dla miast wymienionych w § 15, jeżeli program imprezy obejmuje zwiedzanie miasta lub wybranych obiektów na jego obszarze, w muzeach i obiektach zabytkowych, w których nie oprowadza uprawniony pracownik etatowy;
- 2) przewodnika górskiego — na obszarach górskich określonych w § 13, jeżeli program imprezy przewiduje wycieczki piesze poza obszarem zabudowy miejscowości;
- 3) przewodnika miejskiego w przypadku, o którym mowa w § 16, lub przewodnika terenowego — w parkach narodowych, krajobrazowych i rezerwatach udostępnianych do ruchu turystycznego, jeżeli program imprezy obejmuje zwiedzanie tych miejsc, w muzeach i obiektach zabytkowych, w których nie oprowadza uprawniony pracownik etatowy, a także na obszarach, na których obowiązujące przepisy porządkowe prawa miejscowego nakładają taki obowiązek.

§ 18. 1. Potwierdzeniem posiadania uprawnień przewodnika turystycznego i pilota wycieczek jest legitymacja i identyfikator noszony w widocznym miejscu podczas pełnienia obowiązków.

2. Ustala się wzór legitymacji:

- 1) przewodnika miejskiego i terenowego, określony w załączniku nr 11 do rozporządzenia;
- 2) przewodnika górskiego, określony w załączniku nr 12 do rozporządzenia;
- 3) pilota wycieczek, określony w załączniku nr 13 do rozporządzenia;
- 4) międzynarodowego przewodnika wysokogórskiego, określony w załączniku nr 14 do rozporządzenia.

3. Ustala się wzór identyfikatorów:

- 1) przewodnika turystycznego, określony w załączniku nr 15 do rozporządzenia;
- 2) pilota wycieczek, określony w załączniku nr 16 do rozporządzenia;
- 3) międzynarodowego przewodnika wysokogórskiego, określony w załączniku nr 17 do rozporządzenia.

4. Identyfikatory przewodników turystycznych i pilotów wycieczek są ważne przez 5 lat od dnia ich wydania.

5. W trakcie wykonywania zadań przewodnik turystyczny i pilot wycieczek zobowiązani są do posiadania przy sobie legitymacji potwierdzającej posiadanie uprawnień odpowiednio przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz do okazywania jej na żądanie osób upoważnionych do wykonywania kontroli, w tym funkcjonariuszy Policji i straży miejskich lub gminnych.

Rozdział 5

Postępowanie egzaminacyjne

§ 19. 1. Komisje egzaminacyjne dla kandydatów na przewodników turystycznych powołują dla przewodników:

- 1) górskich beskidzkich — Marszałek Województwa Małopolskiego, Marszałek Województwa Podkarpackiego lub Marszałek Województwa Śląskiego;
- 2) górskich sudeckich — Marszałek Województwa Dolnośląskiego;
- 3) górskich tatrańskich — Marszałek Województwa Małopolskiego;
- 4) miejskich po:
  - a) Gdańsku, Gdyni i Sopocie — Marszałek Województwa Pomorskiego,
  - b) Katowicach oraz innych miastach konurbacji górnośląskiej, o których mowa w § 15 pkt 2 — Marszałek Województwa Śląskiego,
  - c) Krakowie — Marszałek Województwa Małopolskiego,
  - d) Lublinie — Marszałek Województwa Lubelskiego,
  - e) Łodzi — Marszałek Województwa Łódzkiego,
  - f) Poznaniu — Marszałek Województwa Wielkopolskiego,
  - g) Szczecinie — Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego,
  - h) Toruniu — Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
  - i) Warszawie — Marszałek Województwa Mazowieckiego,
  - j) Wrocławiu — Marszałek Województwa Dolnośląskiego.

2. Komisje egzaminacyjne dla kandydatów na przewodników turystycznych terenowych po województwie oraz regionach i trasach obejmujących częściowo to województwo powołują marszałkowie województw właściwi dla obszaru uprawnień, zgodnie z art. 25 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy.

3. Komisje egzaminacyjne dla kandydatów na pilotów wycieczek powołują marszałkowie województwa właściwi dla miejsca organizacji szkolenia dla kandydatów na pilotów wycieczek.

4. Za zapewnienie warunków do przeprowadzenia egzaminów dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek odpowiada właściwy marszałek województwa.

5. Komisję egzaminacyjną dla przewodników turystycznych oraz komisję egzaminacyjną dla pilotów wycieczek, zwane dalej „komisjami egzaminacyjnymi”, powołuje się w składzie:

- 1) przewodniczący;
- 2) zastępca przewodniczącego;
- 3) pozostali członkowie w liczbie co najmniej 4 osób.

6. Kandydaci na członków komisji egzaminacyjnych są obowiązani spełniać następujące kryteria:

- 1) posiadać wykształcenie wyższe w zakresie związanym z problematyką szkolenia lub
- 2) posiadać odpowiednio uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz wykazać się pięcioletnią czynną działalnością odpowiednio jako przewodnik turystyczny lub pilot wycieczek.

7. Kryteria, o których mowa w ust. 6, nie dotyczą przedstawiciela wojewódzkiego konserwatora zabytków w komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na przewodników turystycznych.

8. Sekretarzem komisji egzaminacyjnej jest pracownik urzędu marszałkowskiego odpowiedzialny za sporządzenie dokumentacji z przebiegu egzaminu.

§ 20. 1. Marszałek województwa może odwołać członka komisji egzaminacyjnej w każdym czasie:

- 1) na jego wniosek;
- 2) w razie nieusprawiedliwionego niewykonywania przez niego obowiązków lub rażąco niedbałego ich wykonywania;
- 3) w razie utraty uprawnień przewodnika turystycznego lub utraty uprawnień pilota wycieczek;
- 4) na wniosek stowarzyszenia zrzeszającego przewodników turystycznych, pilotów wycieczek, organizacji zrzeszającej organizatorów turystyki lub wojewódzkiego konserwatora zabytków, który wskazał danego członka komisji egzaminacyjnej.

2. W razie odwołania z przyczyn określonych w ust. 1 członka komisji egzaminacyjnej wskazanego przez stowarzyszenie zrzeszające przewodników turystycznych, pilotów wycieczek albo organizację zrzeszającą organizatorów turystyki, stowarzyszenie lub organizacja wskazuje innego kandydata na wniosek marszałka województwa.

3. W razie odwołania członka komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na przewodników turystycznych będącego przedstawicielem wojewódzkiego konserwatora zabytków z przyczyn określonych w ust. 1 pkt 1, 2 i 4, wojewódzki konserwator zabytków wskazuje innego kandydata na wniosek marszałka województwa.

§ 21. 1. Przewodniczący komisji egzaminacyjnych w celu przeprowadzenia egzaminu dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek powołują zespoły egzaminacyjne.

2. W skład zespołu egzaminacyjnego wchodzi trzech egzaminatorów, w tym przewodniczący tego zespołu egzaminacyjnego.

3. W pracach zespołu egzaminacyjnego uczestniczy także sekretarz komisji egzaminacyjnej, odpowiedzialny za prawidłowe sporządzenie dokumentacji z przebiegu egzaminu.

4. Do zespołu egzaminacyjnego nie powołuje się egzaminatora, który uczestniczył w szkoleniu osób egzaminowanych jako organizator lub kierownik szkolenia.

5. Do zespołu egzaminacyjnego przeprowadzającego egzamin dla przewodników górskich powołuje się egzaminatorów, którzy posiadają uprawnienia przewodnika górskiego na dany obszar uprawnień co najmniej tej klasy, na którą odbywa się egzamin, z zastrzeżeniem ust. 6.

6. Do zespołu, o którym mowa w ust. 5, może być powołany jeden egzaminator będący specjalistą w egzaminowanej dziedzinie, posiadający co najmniej III klasę uprawnień przewodnika górskiego na dany obszar.

7. Na wniosek jednostki organizacyjnej lub osoby prowadzącej szkolenie przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek, złożony do sekretarza komisji egzaminacyjnej, przewodniczący komisji egzaminacyjnej wyznacza termin egzaminu oraz podaje go do wiadomości tym podmiotom nie później niż 30 dni przed planowanym dniem egzaminu.

8. Do zadań komisji egzaminacyjnych oraz zespołów egzaminacyjnych należy:

- 1) przygotowanie pytań testowych egzaminu pisemnego;
- 2) przygotowanie zestawów pytań egzaminu ustnego;
- 3) określenie zadań do realizacji w ramach części praktycznej egzaminu;
- 4) przeprowadzenie egzaminu i wystawienie ocen;
- 5) sporządzenie protokołu z przeprowadzonego egzaminu;
- 6) wydanie świadectwa, o którym mowa w § 29 ust. 1.

9. Pytania testowe oraz zestawy pytań i zadania określone w ust. 8 pkt 1–3 oraz protokół przebiegu egzaminu stanowią dokumentację przechowywaną przez właściwego marszałka województwa.

§ 22. 1. Do egzaminu dopuszcza się osoby, które najpóźniej w terminie 14 dni przed egzaminem przedstawiły w urzędzie marszałkowskim dowód wniesienia opłaty egzaminacyjnej oraz odpowiednio:

- 1) zaświadczenie o ukończeniu szkolenia teoretycznego i praktycznego wymaganego dla nabycia danego rodzaju uprawnień wystawione przez jednostkę organizacyjną lub osobę uprawnioną do szkolenia kandydatów na przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek albo
- 2) legitymację przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, w przypadku osób, o których mowa w art. 22a ust. 1 ustawy, albo
- 3) kopię legitymacji przewodnika turystycznego, w przypadku osób, o których mowa w art. 22a ust. 2 ustawy.

2. Egzamin jest przeprowadzany, jeżeli do egzaminu zostało dopuszczonych co najmniej 10 osób, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. W przypadku egzaminu dla przewodników górskich na podwyższenie klasy uprawnień egzamin może być przeprowadzany, jeżeli do egzaminu zostały dopuszczone co najmniej 3 osoby.

§ 23. 1. Egzamin dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek składa się z dwóch części:

- 1) teoretycznej — obejmującej zagadnienia, dla których programy szkolenia przewidują zajęcia teoretyczne;
- 2) praktycznej — obejmującej zagadnienia, dla których programy szkolenia przewidują zajęcia praktyczne.

2. Egzamin sprawdzający, o którym mowa w art. 26 ust. 2 ustawy, dla osób, którym zawieszono uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, po wniesieniu przez nie opłaty egzaminacyjnej oraz po upływie terminu zawieszenia, przeprowadzany jest na tych samych zasadach co egzamin dla osób ubiegających się o uprawnienia odpowiednio przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, określonych w ust. 1 oraz § 24—27.

§ 24. 1. Część teoretyczna egzaminu jest przeprowadzana w formie pisemnej i ustnej.

2. Część teoretyczną egzaminu przeprowadza się w sali egzaminacyjnej, w warunkach umożliwiających egzaminowanym samodzielną pracę.

3. Przed wejściem do sali egzaminacyjnej osoba przystępująca do egzaminu jest obowiązana okazać dokument tożsamości.

4. Osoba sprawująca nadzór nad prawidłowym przebiegiem egzaminu może wykluczyć z egzaminu osobę, która podczas egzaminu korzystała z cudzej pomocy, posługiwała się niedozwolonymi materiałami pomocniczymi, pomagała innym uczestnikom egzaminu lub w inny sposób zakłócała przebieg egzaminu.

5. Podczas egzaminu zdający może opuścić salę egzaminacyjną po uzyskaniu zgody osoby sprawującej nadzór nad prawidłowym przebiegiem egzaminu. Przed opuszczeniem sali zdający przekazuje pracę sekretarzowi komisji egzaminacyjnej.

§ 25. 1. Część pisemna egzaminu trwa 45 minut i polega na rozwiązaniu testu składającego się z 30 pytań jednokrotnego wyboru.

2. Prace pisemne są oznaczane kodem.

3. Każde pytanie testowe jest oceniane w następujący sposób:

- 1) odpowiedź prawidłowa — 1 punkt;
- 2) odpowiedź nieprawidłowa lub brak odpowiedzi — 0 punktów.

4. Warunkiem zdania części pisemnej egzaminu jest uzyskanie co najmniej 20 punktów.

§ 26. 1. Do części ustnej egzaminu dopuszcza się osoby, które zaliczyły pozytywnie część pisemną egzaminu.

2. Część ustna egzaminu jest przeprowadzana w terminie wyznaczonym przez przewodniczącą komisji egzaminacyjnej.

3. Część ustna egzaminu polega na udzieleniu odpowiedzi na pytania zamieszczone w wylosowanym zestawie pytań.

4. Każdy z zestawów składa się z trzech pytań.

5. Każdy egzaminator ocenia odrębnie odpowiedź na każde pytanie, przyznając od 2 do 5 punktów za odpowiedź prawidłową oraz 0 punktów za odpowiedź nieprawidłową lub za brak odpowiedzi.

6. Część ustną egzaminu uważa się za zdaną w razie uzyskania przez zdającego co najmniej 9 punktów od każdego egzaminatora oraz nieuzyskania za żadne pytanie 0 punktów od któregośkolwiek z egzaminatorów.

7. Po zakończeniu części ustnej egzaminu sekretarz komisji egzaminacyjnej ogłasza wyniki tej części.

§ 27. 1. Część praktyczna egzaminu dla pilotów wycieczek, przewodników miejskich i terenowych powinna odbyć się w ciągu 1 dnia, a dla przewodników górskich — w ciągu 2 dni.

2. Część praktyczna egzaminu składa się z zadań w liczbie od 3 do 5.

3. Do części praktycznej egzaminu dopuszcza się osoby, które zaliczyły część teoretyczną egzaminu.

4. Sposób oceniania dotyczący poszczególnych rodzajów zadań egzaminacyjnych stosowany podczas przeprowadzania części praktycznej egzaminu powinien być podany do publicznej wiadomości przez komisję egzaminacyjną w miejscach ogólnie dostępnych w urzędach marszałkowskich co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem egzaminu.

§ 28. 1. Zespoły egzaminacyjne sporządzają protokół przebiegu egzaminu, który podpisują wszyscy członkowie zespołów egzaminacyjnych oraz sekretarz komisji egzaminacyjnej.

2. Protokół przebiegu egzaminu obejmuje w szczególności: listę osób, które zgłosiły się na egzamin, oceny wystawione przez każdego egzaminatora oraz uzgodnioną ocenę łączną, a także uwagi zgłaszane w trakcie trwania egzaminu przez jego uczestników.

3. Po sporządzeniu i podpisaniu protokołu przez osoby, o których mowa w ust. 1, sekretarz komisji egzaminacyjnej ogłasza wyniki egzaminu.

§ 29. 1. Osobie, która zdała egzamin na przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, wydaje się świadectwo według wzoru określonego w załączniku nr 18 do rozporządzenia.

2. Osoba, która nie zdała części pisemnej, ustnej lub praktycznej egzaminu, może wystąpić o ponowne dopuszczenie do każdej z części egzaminu po upływie 30 dni od dnia, w którym ogłoszono wyniki egzaminu.

§ 30. Do komisji egzaminacyjnych języków obcych dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek marszałkowie województw powołują osoby, które spełniają następujące warunki:

- 1) ukończyły studia filologiczne o specjalności w obszarze określonego języka lub
- 2) są od co najmniej 5 lat nauczycielami języka obcego w szkole ponadgimnazjalnej lub lektorami języka obcego w szkole wyższej, lub
- 3) są tłumaczami przysięgłymi, ustanowionymi w trybie odrębnych przepisów.

§ 31. 1. Komisja egzaminacyjna języków obcych składa się z co najmniej dwóch egzaminatorów, w tym z przewodniczącego.

2. Przewodniczący komisji egzaminacyjnej języków obcych może wyznaczyć zespoły egzaminacyjne składające się z dwóch egzaminatorów, w tym z przewodniczącego zespołu egzaminacyjnego.

3. W pracach komisji egzaminacyjnej języków obcych i jej zespołu egzaminacyjnego uczestniczy sekretarz komisji egzaminacyjnej języków obcych, którym jest pracownik urzędu marszałkowskiego, odpowiedzialny za sporządzenie dokumentacji z przebiegu egzaminu.

4. Do członków komisji egzaminacyjnej języków obcych stosuje się odpowiednio przepisy § 20 ust. 1 pkt 1 i 2.

§ 32. 1. Do zadań komisji egzaminacyjnych języków obcych należy:

- 1) przygotowanie zestawów zadań egzaminu pisemnego i ustnego;
- 2) przeprowadzenie egzaminu i wystawienie ocen;
- 3) sporządzenie protokołu z przeprowadzonego egzaminu;
- 4) wydanie świadectwa, o którym mowa w § 38.

2. Zestawy zadań określone w ust. 1 pkt 1 oraz protokół przebiegu egzaminu stanowią dokumentację przechowywaną przez marszałka województwa.

§ 33. 1. Egzaminy przed komisjami egzaminacyjnymi języków obcych odbywają się w terminach podanych do publicznej wiadomości, w miejscach ogólnie dostępnych w urzędach marszałkowskich, co najmniej 30 dni przed planowanym dniem egzaminu.

2. Zgłoszenia do egzaminu ze znajomości języka obcego mogą składać osoby posiadające uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

3. Do zgłoszenia, o którym mowa w ust. 2, dołącza się dowód wniesienia opłaty egzaminacyjnej. Opłatę egzaminacyjną wnosi się nie później niż 14 dni przed terminem egzaminu.

§ 34. 1. Za zapewnienie warunków do przeprowadzenia egzaminu ze znajomości języka obcego dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek odpowiada marszałek województwa.

2. Do przeprowadzenia egzaminu ze znajomości języka obcego stosuje się odpowiednio § 24 ust. 2—5.

§ 35. Egzamin ze znajomości języka obcego przez przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, o którym mowa w art. 32 ust. 2 ustawy, ma na celu stwierdzenie znajomości języka obcego odpowiednio w mowie i piśmie, z uwzględnieniem terminologii zawodowej, w stopniu umożliwiającym wypełnianie obowiązków przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

§ 36. 1. Egzamin ze znajomości języka obcego dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek obejmuje w szczególności:

- 1) test pisemny z zakresu rozumienia sformułowań handlowych, urzędowych i krajoznawczych;
- 2) wypowiedź pisemną na zadany temat potwierdzającą umiejętność formułowania wypowiedzi w języku obcym;
- 3) rozmowę mającą na celu sprawdzenie płynnego posługiwania się językiem obcym.

2. Test pisemny ze znajomości języka obcego trwa 90 minut i polega na udzieleniu odpowiedzi na 30 pytań testowych.

3. Za prawidłową odpowiedź na pytanie testowe przyznaje się 1 punkt, a za odpowiedź nieprawidłową lub brak odpowiedzi — 0 punktów.

4. Do zaliczenia testu pisemnego konieczne jest uzyskanie co najmniej 15 punktów.

5. Wypowiedź pisemna na zadany temat trwa 45 minut i polega na udzieleniu pisemnej odpowiedzi na 3 pytania otwarte.

6. Za każdą pisemną odpowiedź można otrzymać od każdego z egzaminatorów od 0 do 5 punktów.

7. Wypowiedź pisemną uważa się za zdaną w razie uzyskania przez zdającego co najmniej 15 punktów oraz nieuzyskania za żadne pytanie 0 punktów od któregokolwiek z egzaminatorów.

8. Rozmowa mająca na celu sprawdzenie płynnego posługiwania się językiem obcym trwa maksymalnie 30 minut, w tym co najmniej 10 minut na przygotowanie wypowiedzi, i polega na konwersacji w danym języku obcym z członkami zespołu egzaminacyjnego na 3 wylosowane tematy dotyczące turystyki.

9. Za konwersacje na każdy z tematów można otrzymać od każdego z egzaminatorów od 0 do 5 punktów.

10. Rozmowę uważa się za zdaną w razie uzyskania przez zdającego co najmniej 15 punktów oraz nieuzyskania za konwersację na żaden z tematów 0 punktów od któregokolwiek z egzaminatorów.

11. Do zdania całego egzaminu z języka obcego wymagane jest zaliczenie każdej z części egzaminu oraz uzyskanie łącznie co najmniej 54 punktów.

§ 37. 1. Zespół egzaminacyjny sporządza protokół przebiegu egzaminu ze znajomości języka obcego, który podpisują członkowie zespołu egzaminacyjnego oraz sekretarz komisji egzaminacyjnej języków obcych.

2. Protokół przebiegu egzaminu ze znajomości języka obcego obejmuje w szczególności: listę osób, które zgłosiły się na egzamin, oceny wystawione przez każdego egzaminatora oraz ocenę łączną, a także uwagi zgłaszane w trakcie trwania egzaminu przez jego uczestników.

3. Do ogłoszenia wyników egzaminu ze znajomości języka obcego stosuje się odpowiednio § 28 ust. 3.

§ 38. Osobom, które zdały egzamin ze znajomości języka obcego, wydaje się świadectwo znajomości języka obcego w zakresie wymaganym od przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek, według wzoru określonego w załączniku nr 19 do rozporządzenia.

Rozdział 6

Oplaty egzaminacyjne i wynagrodzenia egzaminatorów

§ 39. Oplata za egzamin osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, a także za egzamin ze znajomości języka obcego przez przewodnika turystycznego i pilota wycieczek wynosi:

- 1) 120 zł — za część teoretyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek;
- 2) 120 zł — za część praktyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika miejskiego i terenowego;

3) 180 zł — za część praktyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika górskiego;

4) 80 zł — za część praktyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia pilota wycieczek;

5) 300 zł — za egzamin sprawdzający kwalifikacje przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, któremu zawieszono uprawnienia;

6) 120 zł — za egzamin ze znajomości języka obcego przez przewodnika turystycznego i pilota wycieczek.

§ 40. 1. Oplaty wniesionej przez osobę, która nie przystąpiła do egzaminu, nie zwraca się.

2. Oplata za część praktyczną egzaminu w przypadku niedopuszczenia do tej części egzaminu podlega zwrotowi.

3. Oplaty egzaminacyjne nie obejmują kosztów przejazdu, ubezpieczenia, zakwaterowania oraz wyżywienia.

§ 41. 1. Za przeprowadzenie części teoretycznej egzaminu:

1) dla osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek,

2) sprawdzającego kwalifikacje przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, dla osób, którym zawieszono te uprawnienia

— egzaminatorowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości 25 zł za jedną egzaminowaną osobę.

2. Za przeprowadzenie części praktycznej egzaminu:

1) dla osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego górskiego, a także

2) sprawdzającego kwalifikacje przewodnika turystycznego górskiego, dla osób, którym zawieszono te uprawnienia

— egzaminatorowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości 250 zł za każdy dzień przeprowadzonego egzaminu.

3. Za przeprowadzenie części praktycznej egzaminu:

1) dla osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego terenowego, miejskiego lub pilota wycieczek,

2) sprawdzającego kwalifikacje przewodnika turystycznego terenowego, miejskiego lub pilota wycieczek, dla osób, którym zawieszono te uprawnienia

— egzaminatorowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości 20 zł za jedną egzaminowaną osobę.

4. Wynagrodzenie egzaminatora sprawdzającego znajomość języka obcego przez pilota wycieczek i przewodnika turystycznego wynosi 40 zł za jedną egzaminowaną osobę.

5. Wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 1—4, obejmuje przygotowanie pytań testowych i zestawów zadań, przeprowadzenie egzaminu wraz z dokonaniem oceny egzaminowanych osób, sporządzenie protokołu i wydanie świadectw zdania egzaminu. Koszty ponoszone przez członka zespołu egzaminacyjnego, w tym w szczególności koszty dojazdu, zakwaterowania i ubezpieczenia są pokrywane we własnym zakresie przez członka zespołu egzaminacyjnego.

Rozdział 7

Przepisy przejściowe i końcowe

§ 42. 1. Marszałkowie województw powołują komisje egzaminacyjne dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz komisje egzaminacyjne języków obcych najpóźniej w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia.

2. Do czasu powołania przez marszałków województw komisji egzaminacyjnych, o których mowa w ust. 1, uprawnione do wykonywania zadań egzaminacyjnych określonych odpowiednio w § 21 ust. 8 i § 32 ust. 1 są właściwe komisje egzaminacyjne powołane przez marszałków województw na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 15, poz. 104).

§ 43. 1. Zachowują ważność uprawnienia przewodników turystycznych i pilotów wycieczek nadane przez wojewodów na podstawie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 marca 1999 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 31, poz. 301), rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 72, poz. 752), rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 188, poz. 1944) oraz nadane przez marszałków województw na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz legitymacje potwierdzające nadanie tych uprawnień.

2. Identyfikatory przewodników turystycznych i pilotów wycieczek wydane przez wojewodów na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek i rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz wydane przez marszałków województw na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek zachowują ważność przez okres, na który zostały wydane.

§ 44. Szkolenia na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek rozpoczęte przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia mogą być prowadzone według programów zgodnych z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek. Szkolenia te są uznawane za spełnienie warunku przystąpienia do odpowiedniego egzaminu na przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, zgodnie z zakresem uprawnień, określonym w tym rozporządzeniu.

§ 45. 1. Wpisy do rejestru organizatorów szkoleń dotyczące organizatorów szkoleń dla kandydatów na przewodników górskich beskidzkich na poszczególne części Beskidów, dokonane na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek, stają się wpisami do rejestru organizatorów szkoleń na obszar całych Beskidów, pod warunkiem złożenia przez organizatorów szkoleń właściwemu marszałkowi województwa nieodpłatnego wniosku o rozszerzenie obszaru uprawnień, którego dotyczy będą prowadzone przez nich szkolenia, na obszar całych Beskidów, w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

2. Niezłożenie w terminie wniosku, o którym mowa w ust. 1, skutkuje wykreśleniem organizatorów szkoleń z rejestru, w zakresie dotyczącym organizowania szkoleń dla kandydatów na przewodników górskich beskidzkich na części Beskidów.

§ 46. 1. Osoby posiadające uprawnienia przewodnika górskiego beskidzkiego na część Beskidów, nadane na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek i rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz nadane przez marszałków województw na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek, mogą rozszerzyć swoje uprawnienia przewodnika górskiego beskidzkiego na cały obszar Beskidów, przystępując do egzaminu uzupełniającego obejmującego programy szkoleń na pozostałe części Beskidów bez konieczności odbycia dodatkowych szkoleń.

2. Osoby, które przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia rozpoczęły szkolenie na przewodnika górskiego beskidzkiego na część Beskidów, po ukończeniu tego szkolenia mogą ubiegać się o dopuszczenie do egzaminu na przewodnika górskiego beskidzkiego na tę część Beskidów, której dotyczyło odbycie przez nich szkolenie.

3. Osoby, które do dnia 17 grudnia 2010 r. zdały egzamin na przewodnika górskiego beskidzkiego na część Beskidów, mogą ubiegać się o nadanie uprawnień przewodnika beskidzkiego na tę część Beskidów.

§ 47. Egzaminy dla osób uczestniczących w szkoleniach, rozpoczętych przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, przeprowadza się na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek.

§ 48. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.³⁾

Minister Sportu i Turystyki: *A. Giersz*

³⁾ Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 15, poz. 104), które utraciło moc z dniem 18 grudnia 2010 r. na podstawie art. 5 ustawy z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy o usługach turystycznych oraz o zmianie ustawy — Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 106, poz. 672).

Załączniki do rozporządzenia Ministra Sportu
i Turystyki z dnia 4 marca 2011 r. (poz. 302)

Załącznik nr 1

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA OGÓLNEGO DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW
TURYSTYCZNYCH

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin/dni
1	2	3	4
1	Historia Polski	Podstawowe wiadomości z historii Polski	8
2	Geografia turystyczna Polski	Ogólna charakterystyka położenia geograficznego i środowiska przyrodniczego. Krainy geograficzne i krajobrazy Polski, naturalne i przekształcone. Ogólna charakterystyka gospodarki Polski i zagadnienia demograficzne. Podział administracyjny. Charakterystyka ważniejszych regionów turystycznych. Mniejszości narodowe i religie. Religioznawstwo	13
3	Historia kultury w Polsce	Historia architektury w Polsce. Charakterystyczne cechy poszczególnych stylów architektonicznych w ich rozwoju historycznym, rozmieszczenie obiektów reprezentujących poszczególne style na mapie zabytków. Najważniejsze muzea polskie. Zabytki piśmiennictwa polskiego w zbiorach muzealnych. Najciekawsze dzieła malarstwa europejskiego w polskich zbiorach muzealnych. Malarstwo polskie – główne kierunki i przedstawiciele. Współczesna sztuka polska w zbiorach muzealnych. Ochrona dóbr kultury, jej formy prawne i organizacyjne. Kultura i sztuka ludowa. Główne regiony etnograficzne	16
4	Ochrona przyrody i środowiska w Polsce	Podstawy programowe i prawne ochrony przyrody. Formy ochrony przyrody w Polsce. Krajowy system obszarów chronionych, międzynarodowe formy i systemy obszarów chronionych w Polsce. Zagrożenia środowiska przyrodniczego, w tym związane z zagospodarowaniem i ruchem turystycznym. Podstawowe pojęcia ekologii. Różnorodność biologiczna Polski – podstawowe pojęcia, stan, zagrożenia. Zasady ruchu turystycznego w lasach i na obszarach chronionych, bezpieczeństwo przeciwpożarowe w lasach. Formy (rodzaje) turystyki sprzyjające ochronie i zrównoważonemu użytkowaniu środowiska przyrodniczego	6
5	Turystyka w Polsce	Podstawowe pojęcia z zakresu turystyki wg terminologii Światowej Organizacji Turystyki. Wartości społeczne, zdrowotne, wychowawcze i gospodarcze turystyki. Podstawowe pojęcia z zakresu krajoznawstwa. Pionierzy turystyki i krajoznawstwa. Zarys historii turystyki w Polsce na tle krajów europejskich. Organizacja turystyki w Polsce: administracja rządowa i samorządowa, organizacje społeczne, izby gospodarcze, przedsiębiorstwa i biura turystyczne. Historia i organizacja przewodnictwa turystycznego	5
6	Metodyka i etyka przewodnictwa	Kultura osobista, etyka i moralność przewodnika. Kultura uprawiania turystyki. Słowo jako narzędzie pracy przewodnika. Opanowanie języka polskiego i jego kultura, słownictwo, przykłady najczęstszych błędów językowych. Posługiwanie się mikrofonem w autokarze, pomieszczeniu zamkniętym i na wolnym powietrzu. Orowadzanie grupy wycieczkowej w terenie otwartym i w pomieszczeniach zamkniętych, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów sakralnych, muzealnych, cmentarzy i miejsc martyrologii. Problematyka wycieczek szkolnych, oddziaływanie wychowawcze na dzieci i młodzież. Orowadzanie wycieczek osób niepełnosprawnych	9
7	Ogólne zasady bezpieczeństwa w turystyce	Ogólne zasady bezpieczeństwa w prowadzeniu wycieczek. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Podstawowy skład apteczki	4

1	2	3	4
8	Podstawowe przepisy prawne w turystyce	Ustawa o usługach turystycznych. Umowy w turystyce, ich rodzaje, prawa i obowiązki stron. Umowy biur podróży z klientami. Stosunek prawny przewodnik – uczestnik wycieczki. Podstawy prawne zatrudniania przewodników (umowa o pracę, umowa o dzieło, umowa zlecenia). Odpowiedzialność prawna przewodnika: karna, cywilna i służbowa. Przepisy związane z ruchem osobowym: meldunkowe, celne, graniczne i drogowo-ubezpieczenia turystyczne	6
9	Wybrane zagadnienia z psychologii i socjologii	Psychologia i socjologia grupy wycieczkowej. Przewodnik jako kierownik zespołu. Opis pożądanej sylwetki, cech psychofizycznych i walorów osobistych przewodnika. Zasady organizacji i kierowania zespołami ludzkimi, systemy komunikacji, grupy nieformalne. Psychologia młodzieży. Znużenie fizyczne i psychiczne, sposoby zapobiegania. Metody rozwiązywania konfliktów w grupie turystycznej oraz zapobiegania i likwidacji negatywnych zjawisk występujących w turystyce. Kształtowanie postaw proekologicznych u organizatorów i uczestników ruchu turystycznego	8
10	Zajęcia praktyczne	Zajęcia odbywają się w formie ćwiczeń w terenie i wycieczek szkoleniowych i polegają na samodzielnym przeprowadzeniu wybranych odcinków tras pod kierunkiem instruktora	od 2 do 5 dni wycieczkowych
		OGÓŁEM	75 godz. + 2–5 dni

Załącznik nr 2

**PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH – CZĘŚĆ OGÓLNA DLA WSZYSTKICH PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH**

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)
1	2	3	4
1	Podstawowe wiadomości o górach Europy i świata	Przegląd masywów i pasm górskich wszystkich kontynentów ze szczególnym uwzględnieniem gór Europy	4
2	Geografia turystyczna gór Polski	Podział geograficzny, morfologiczny i turystyczny gór Polski. Charakterystyka środowiska geograficznego oraz topografia najważniejszych grup górskich. Klimat i wody. Główne szlaki turystyczne	8
3	Zagadnienia ochrony obszarów górskich	Górskie parki narodowe, parki krajobrazowe i wybrane rezerваты przyrody – funkcje, znaczenie, zagrożenia. Wrażliwość ekosystemów górskich na zagrożenia i sposoby przeciwdziałania	4
4	Góry w kulturze polskiej	Góry w literaturze pięknej, twórczości plastycznej i muzycznej. Kultura ludowa, jej główne przejawy i cechy. Wydawnictwa o tematyce górskiej: mapy, monografie, albumy, przewodniki, czasopisma i periodyki	6
5	Historia i organizacja turystyki górskiej w Polsce	Historia poznania gór i turystyki górskiej, alpinizmu, przewodnictwa i ratownictwa górskiego. Wybitni polscy znawcy gór i turystyki górskiej. Polacy w górach świata. Organizacja turystyki górskiej, alpinizmu i ratownictwa górskiego	4
6	Zasady letniej i zimowej turystyki górskiej	Sprzęt i ekwipunek turystyczny. Zasady znakowania szlaków turystycznych. Odznaki turystyczne: GOT i GON. Metodyka prowadzenia grupy wycieczkowej w terenie górskim. Orientacja w terenie. Posługiwanie się mapą i kompasem	6 (4)
7	Bezpieczeństwo w górach	Charakterystyczne cechy klimatu górskiego. Rodzaje zagrożeń występujących w górach. Prowadzenie grupy wycieczkowej w warunkach ekstremalnych (mgła, burza, noc, oblodzenie, zabłądzenie itp). Stan zdrowia turysty, przygotowanie kondycyjne, przeciwwskazania do uprawiania turystyki górskiej. Aklimatyzacja, choroba górską – jej objawy, zapobieganie i leczenie. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Improwizowany sprzęt transportowy i transport uszkodzonego. Wzywanie pomocy w górach. Podstawowe zasady asekuracji w terenie eksponowanym. Podstawowy skład apteczki przewodnika	18 (10)
		OGÓŁEM	50 (14)

Załącznik nr 3

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH III KLASY – CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA DLA PRZEWODNIKÓW BESKIDZKICH

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)/ dni
1	2	3	4
1	Historia Beskidów na tle historii Polski	Wybrane wiadomości z historii Polski. Archeologia, osadnictwo, problematyka społeczna, kulturalna, gospodarcza, narodowościowa. Ważne wydarzenia historyczne. Ważniejsze wydarzenia z historii współczesnej. Historia miast i miejscowości. Beskidy w okresie II Rzeczypospolitej i II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Ważniejsze postacie historyczne, miejscowości i obiekty z nimi związane	30
2	Środowisko przyrodnicze Beskidów i jego ochrona	Szczegółowa charakterystyka środowiska geograficznego. Charakterystyka parków narodowych i krajobrazowych oraz wybranych rezerwatów przyrody. Ciekawostki przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Obszary szczególnie zagrożone masowym ruchem turystycznym	20
3	Kultura i sztuka Beskidów	Historia kultury i sztuki Beskidów. Wpływ kultury Beskidów na kulturę narodową. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Obiekty architektury współczesnej. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne (wiadomości o zbiorach i zasadach zwiedzania). Prasa i wydawnictwa regionalne. Wybitni twórcy dawni i współcześni	10
4	Etnografia i kultura ludowa	Kultura ludowa, strój i obrzędy. Budownictwo drewniane, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego. Skanseny, muzea i izby regionalne	5
5	Topografia i geologia Beskidów	Szczegółowa topografia Beskidów, układ grzbietów górskich i dolin rzecznych, przebieg działów wodnych. Budowa geologiczna Beskidów	35
6	Komunikacja i zagospodarowanie turystyczne Beskidów	Szlaki turystyczne, baza noclegowa, koleje linowe, wyciągi narciarskie, układ komunikacyjny, linie kolejowe i szosy, dojazdy i parkingi, panoramy z punktów widokowych. Ważniejsze obiekty przy trasach dojazdowych	15
7	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek, zasady bezpieczeństwa na wycieczkach	Prowadzenie grupy wycieczkowej w warunkach ekstremalnych (mgła, burza, noc, oblodzenie, zabłądzenie itp.). Stan zdrowia turysty, przygotowanie kondycyjne, przeciwwskazania do uprawiania turystyki górskiej. Aklimatyzacja, choroba górská – jej objawy, zapobieganie i leczenie. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Improwizowany sprzęt transportowy i transport uszkodzowanego. Wzywanie pomocy w górach. Podstawowe zasady asekuracji w terenie eksponowanym. Podstawowy skład apteczki przewodnika	15 (4)
8	Szkolenie praktyczne	Zajęcia odbywają się w formie ćwiczeń w terenie i wycieczek szkoleniowych i polegają na samodzielnym przeprowadzeniu wybranych odcinków tras pod kierunkiem instruktora. Wycieczki autokarowe i piesze (w tym jedna dwudniowa zagraniczna) obejmują w swoim programie także zajęcia z następujących przedmiotów – w wymiarze co najmniej: 1) środowisko przyrodnicze Beskidów i jego ochrona – 10 godz.; 2) kultura i sztuka Beskidów – 10 godz.; 3) etnografia i kultura ludowa – 5 godz.;	15 dni

1	2	3	4
		4) topografia i geologia Beskidów — 20 godz.; 5) komunikacja i zagospodarowanie turystyczne Beskidów — 5 godz.; 6) metodyka i technika prowadzenia wycieczek górskich, zasady bezpieczeństwa na wycieczkach — 10 godz.	
		OGÓŁEM	130 (4) + 15 dni

Uwagi:

1. Dla przedmiotów wymienionych w tabeli obowiązują szczegółowe wiadomości o całym obszarze Beskidów polskich oraz ogólne wiadomości o odpowiednich częściach Beskidów czeskich, słowackich i ukraińskich.
2. Użyte w pkt 1 określenie „odpowiednia część Beskidów czeskich, słowackich i ukraińskich” oznacza:
Beskid Śląski — pasmo graniczne, Beskidy Śląsko-Morawskie (Moravskoslezské Beskydy) od przełęczy Jabłonkowskiej (Jablunkovský průsmyk) do linii szosy Velašské Meziříčí — Nový Jičín, Jaworniki (Javorníky) od doliny Kisucy (Kysuca) do linii szosy Púchov — Vsetín, Góry Kisuckie (Kysucká vrchovina), Małą Fatrę (Malá Fatra) po dolinę Wagu (Váh), Orawskie Beskidy (Oravské Beskydy) z Kotliną Orawską (Oravská kotlina) i Magurą Orawską (Oravská Magura), Góry Čoczańskie (Chočské vrchy), Magurę Spiską (Spišská Magura), Góry Lewockie (Levočské vrchy), Góry Czerhowskie (Čergov), Pogórze Ondawskie (Ondavská vrchovina), Góry Bukowskie (Bukovské vrchy), pasmo Wyhorlatu (Vihorlat), Góry Sanocko-Turczańskie cz. wschodnia (Верхніодністрівські Бескиди) i Bieszczady Wschodnie (Верховинський Вододільний хребет).

Załącznik nr 4

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH III KLASY – CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA DLA PRZEWODNIKÓW SUDECKICH

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)/ dni
1	2	3	4
1	Historia Sudetów na tle historii Polski, Czech i Niemiec	Wybrane wiadomości z historii Polski, Czech i Niemiec. Ważniejsze wydarzenia w historii Sudetów. Archeologia, osadnictwo, problematyka społeczna, kulturalna, gospodarcza, narodowościowa. Historia miast i miejscowości. Ważniejsze wydarzenia z historii współczesnej. Wybitne postacie historyczne, miejscowości i obiekty z nimi związane	20
2	Środowisko przyrodnicze Sudetów i jego ochrona	Szczegółowa charakterystyka środowiska przyrodniczego. Charakterystyka parków narodowych i krajobrazowych oraz wybranych rezerwatów przyrody. Ciekawostki przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Obszary szczególnie zagrożone masowym ruchem turystycznym	20
3	Kultura i sztuka Sudetów	Historia kultury i sztuki Sudetów. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Obiekty architektury współczesnej. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne. Literatura, plastyka i muzyka. Wybitni twórcy dawni i współcześni. Prasa i wydawnictwa regionalne	10
4	Etnografia i kultura ludowa	Budownictwo drewniane, folklor, obrzędy, wierzenia, kultura ludowa. Skanseny, muzea i izby regionalne	5
5	Topografia i geologia Sudetów	Szczegółowa topografia Sudetów, układ grzbietów górskich i dolin rzecznych, przebieg działów wodnych. Budowa geologiczna Sudetów	30
6	Komunikacja i zagospodarowanie turystyczne Sudetów	Szlaki turystyczne, baza noclegowa, koleje linowe, wyciągi narciarskie, układ komunikacyjny, linie kolejowe i szosy, dojazdy i parkingi, panoramy z punktów widokowych. Drogi, koleje, ważniejsze obiekty przy trasach dojazdowych	15
7	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek, zasady bezpieczeństwa na wycieczkach	Prowadzenie grupy wycieczkowej w warunkach ekstremalnych (mgła, burza, noc, oblodzenie, zabłądzenie itp.). Stan zdrowia turysty, przygotowanie kondycyjne, przeciwwskazania do uprawiania turystyki górskiej. Aklimatyzacja, choroba górska – jej objawy, zapobieganie i leczenie. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Improwizowany sprzęt transportowy i transport poszkodowanego. Wzywianie pomocy w górach. Podstawowe zasady asekuracji w terenie eksponowanym. Skład podstawowej apteczki przewodnika	15 (4)
8	Szkolenie praktyczne	Zajęcia odbywają się w formie ćwiczeń w terenie i wycieczek szkoleniowych i polegają na samodzielnym przeprowadzeniu wybranych odcinków tras pod kierunkiem instruktora. Wycieczki autokarowe i piesze (w tym jedna dwudniowa zagraniczna) obejmują w swoim programie także zajęcia z następujących przedmiotów – w wymiarze co najmniej: 1) środowisko przyrodnicze Sudetów i jego ochrona – 10 godz.; 2) kultura i sztuka Sudetów – 10 godz.; 3) etnografia i kultura ludowa – 5 godz.;	12 dni

1	2	3	4
		4) topografia i geologia Sudetów – 20 godz.; 5) komunikacja i zagospodarowanie turystyczne Sudetów – 5 godz.; 6) metodyka i technika prowadzenia wycieczek górskich, zasady bezpieczeństwa na wycieczkach – 10 godz.	
		OGÓŁEM	115 (4) + 12 dni

Uwagi:

1. Dla przedmiotów wymienionych w tabeli obowiązują szczegółowe wiadomości o obszarze Sudetów polskich oraz ogólne wiadomości o odpowiedniej części Sudetów czeskich i niemieckich.
2. Użyte w pkt 1 określenie „odpowiednia część Sudetów czeskich” oznacza dla obszaru zachodniego Sudetów: Góry i Pogórze Łużyckie (Lužické hory i Šluknovská pahorkatina), Góry Izerskie (Jizerské hory) i Pasma Jesztedu i Kozakova (Ještěd i Kozákov) oraz Karkonosze (Krkonoše) i Podgórze Karkonoskie (Krkonošské podhůří), Wyżynę Broumowską (Broumovska vrchovina), Góry i Pogórze Orlickie (Orlické hory i Podorlická pahorkatina), Jesioniki (Hrubý Jeseník, Nízký Jeseník) oraz Góry Odrzańskie (Oderské vrchy); określenie „odpowiednia część Sudetów niemieckich” oznacza Góry i Pogórze Łużyckie (Lausitzer Gebirge, Lausitzer Bergland).

Załącznik nr 5

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH III KLASY – CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA DLA PRZEWODNIKÓW
TATRZAŃSKICH

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin/dni
1	2	3	4
1	Topografia Tatr i zagospodarowanie turystyczne	Położenie, podział i granice Tatr. Główna grań Tatr i doliny walne, szczegółowa topografia Tatr – poszczególne doliny wraz z otoczeniem. Panoramy z ważniejszych szczytów, przełęczy i innych miejsc widokowych, szlaki turystyczne, główne węzły turystyczne. Zagospodarowanie: schroniska, kolejki, obiekty sakralne, leśniczówki oraz inne	44
2	Topografia Podtatrza i Pienin oraz zagospodarowanie turystyczne	Obszar i granice Podtatrza, granice Podhala, Spiszu, Liptowa i Orawy, obszar i podział Pienin, krainy geograficzne na Podtatrzu i ich charakterystyka topograficzna, szlaki turystyczne, charakterystyczne panoramy. Podział administracyjny i główne miasta na Podtatrzu, układ i charakterystyka sieci komunikacyjnej. Baza transportowa, noclegowa, gastronomiczna, handlowa i towarzysząca na Podtatrzu. Szlaki turystyczne i panoramy w Pieninach, zagospodarowanie turystyczne Pienin	24
3	Tereny przyległe do Podtatrza	Krainy geograficzne przylegające do Podtatrza, ich ogólna charakterystyka topograficzna, turystyczna i gospodarcza. Ciekawe miejsca, zabytki, obiekty, ważniejsze szlaki turystyczne i trasy samochodowe	10
4	Środowisko przyrodnicze Tatr, Podtatrza i Pienin i jego ochrona	Szczegółowa charakterystyka środowiska geograficznego. Charakterystyka parków narodowych i krajobrazowych oraz wybranych rezerwatów przyrody. Ciekawostki przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Obszary szczególnie zagrożone masowym ruchem turystycznym	28
5	Historia Podtatrza, poznawanie Tatr i działalność człowieka w Tatrach	Ważniejsze wydarzenia historyczne na Podtatrzu i w Tatrach. Początki osadnictwa, rozwój miast i wsi. Ważniejsze wydarzenia w historii XX wieku i współczesne. Wybitne postacie historyczne i miejsca z nimi związane. Historia Podhala, Spiszu, Orawy i Liptowa. Historia poznawania Tatr, początki i rozwój turystyki tatrzańskiej. Historia przewodnictwa, ratownictwa, taternictwa, taternictwa jaskiniowego i narciarstwa	14
6	Kultura i sztuka Podtatrza	Wpływ kultury Podtatrza na kulturę narodową. Tatry i Podtatrze w kulturze polskiej w dziedzinie literatury, muzyki i sztuki. Wybitne postacie ze świata kultury związane z Podtatrzem. Styl zakopiański. Zabytki architektury, malarstwa, rzeźby, muzea, galerie, stałe ekspozycje, główne imprezy kulturalne	10
7	Etnografia i kultura ludowa	Budownictwo drewniane. Folklor: gwara, strój, śpiew, muzyka, taniec, zwyczaje, obrzędy. Rodzaje twórczości ludowej: malarstwo, rzeźba, poezja, proza, haftowanie, koronkarstwo, snycerstwo, stolarka i kowalstwo artystyczne. Wybitni twórcy ludowi dawniej i dziś, pasterstwo, zawody wymarłe, dawne obiekty przemysłu ludowego. Skanseny, muzea, izby regionalne. Stałe imprezy folklorystyczne i regionalne, zespoły regionalne	10
8	Piśmiennictwo i literatura tatrzańska	Poezja i proza dotycząca Tatr i Podtatrza, przewodniki: turystyczne, taternicze, specjalistyczne; mapy, aktualna prasa i periodyki	4
9	Zasady taternictwa letniego i zimowego. Bezpieczeństwo wycieczki i klienta w trudnym terenie górskim	Wyposażenie wspinacza, sprzęt wspinaczkowy i asekuracyjny. Technika wspinaczki skalnej, stanowiska i posługiwanie się liną, zakładanie poręczówek, ubezpieczanie turysty, zjazd na linie, technika podchodzenia na linie, prowadzenie na krótkiej linie. Wyposażenie do wspinaczki zimowej, technika wspinania w śniegu, asekuracja w śniegu i w lodzie, narzędzia lodowe i ich zastosowanie, wspinaczka w zimie. Skale trudności wspinaczkowych	6

1	2	3	4
10	Zasady narciarstwa	Wyposażenie narciarza i sprzęt. Ogólne zasady poruszania się na nartach: podchodzenie, trawersowanie, zjazdy. Kodeks narciarski. Narciarstwo turystyczne, skitur. Stopnie i ocena zagrożenia lawinowego	4
11	Niebezpieczeństwa gór w warunkach tatrzańskich	Niebezpieczeństwa obiektywne związane z terenem i pogodą, choroba górską, niebezpieczeństwa subiektywne związane ze stanem psychofizycznym człowieka oraz jego postępowaniem	4
12	Pierwsza pomoc, podstawy ratownictwa i autoratownictwa	Pierwsza pomoc w różnych wypadkach i w przypadku zagrożenia życia, rozpoznawanie stanów zagrażających życiu, zabiegi reanimacyjne. Rodzaje urazów, zabezpieczenie, wykonywanie opatrunków, ułożenie rannego. Postępowanie w przypadkach oparzeń, odmrożeń, porażenia piorunem. Apteczka przewodnicka, górskie organizacje ratownicze i sposoby łączności z nimi. Autoratownictwo w różnych przypadkach	8
13	Metodyka przewodnictwa i etyka zawodowa	Dydaktyka przekazu przewodnickiego. Zaplanowanie i przeprowadzenie wycieczki. Sposoby nawiązywania kontaktu z grupą. Problematyka wycieczek szkolnych, osób dorosłych i grup specjalnych. Metodyka prowadzenia wycieczki na szlaku turystycznym trudnym i łatwym, w obiektach muzealnych. Metodyka prowadzenia wycieczek autokarowych. Kultura osobista, etyka przewodnicka, cechy psychofizyczne i walory przewodnika	5
14	Trasy dojazdowe w Tatrach	Drogi i linie kolejowe dojazdowe w Tatrach. Krainy geograficzne i ich krótka charakterystyka. Ciekawe obiekty położone przy trasie, miejsca na odpoczynek, postoje na trasie	4
15	Zajęcia praktyczne i terenowe	<ul style="list-style-type: none"> – wycieczki górskie piesze (szkolenie topograficzne – metodyczne) – 34 dni (18 dni – Tatry słowackie, 14 dni – Tatry polskie, 2 dni – Pieniny) – wycieczki autokarowe (szkolenie topograficzne – metodyczne) – 8 dni (4 dni – Podtatrza słowackie, 4 dni – Podtatrza polskie) – szkolenie taternickie letnie – 5 dni – szkolenie taternickie zimowe – 5 dni – szkolenie narciarskie – 3 dni – szkolenie przyrodnicze w terenie – 6 dni – zajęcia z zakresu pierwszej pomocy – 2 dni – wycieczki do jaskiń – 2 dni 	65 dni
		OGÓLEM	175 godz. + 65 dni

Uwaga:

Program szkolenia przewodników turystycznych górskich tatrzańskich III klasy w warunkach zimowych obejmuje następujące szlaki turystyczne (wyszkolony przewodnik górski tatrzański III klasy jest uprawniony do prowadzenia turystów w warunkach zimowych):

W Tatrach Zachodnich bez następujących szlaków:

1. Przysłop Miętusi – Małolączniak (Hawiarską Drogą);
2. Tomanowa Polana Wyżnia – Chuda Przełęczka.

W Tatrach Wysokich bez następujących szlaków:

1. Liliowe – Świnica;
2. Orla Perc wraz ze wszystkimi szlakami dojściowymi z wyjątkiem ich następujących odcinków (dopuszczalnych):
  - Murowaniec – Czarny Staw (fragment niebieskiego szlaku na Zawrat),
  - Murowaniec – Czerwony Staw (fragment złotego szlaku na Krzyżne),
  - Schronisko w Dolinie Pięciu Stawów – do zakończenia ramienia Kołowej Czuby (fragment niebieskiego szlaku na Zawrat);
3. Zielony Staw – Świnicka Przełęcz;
4. Szlaki na Karb i Kościelec;
5. Morskie Oko – Dolina Pięciu Stawów (szlak niebieski);
6. Morskie Oko – Dolina Pięciu Stawów przez Szpiglasową Przełęcz (szlak złoty);
7. Morskie Oko – Rysy (z wyjątkiem odcinka do Czarnego Stawu);
8. Morskie Oko – Wrota Chałubińskiego;
9. Czarny Staw – Przełęcz pod Chłopkiem;
10. Szlak Doliną Roztoki do Doliny Pięciu Stawów jest dopuszczony wyłącznie jego wariantem zimowym (w górnej części szlakiem czarnym wprost do Przedniego Stawu).

**PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW MIEJSKICH**

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)/ dni
1	2	3	4
1	Historia miasta na tle historii Polski	Historia miast w Polsce (ogólna charakterystyka miast zabytkowych). Początki i przeszłość miasta. Miasto w okresie II Rzeczypospolitej i w czasie II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Współczesny rozwój miasta. Życie społeczno-polityczne. Wybitne postacie historyczne związane z miastem	30
2	Kultura i sztuka miasta	Zabytki miasta na tle historii sztuki w Polsce. Rozwój urbanistyczny miasta. Okresy świetności w historii Polski. Zabytki architektury, rzeźby i malarstwa. Muzea, pomniki i tablice pamiątkowe. Place i ulice. Parki i ogrody. Instytucje naukowe i kulturalne. Szkolnictwo, wyższe uczelnie	35
3	Miasto współczesne	Położenie, powierzchnia, liczba mieszkańców, podział administracyjny (dzielnice, osiedla). Życie społeczno-polityczne. Wybitne postacie współczesnego miasta. Historia i współczesna gospodarka miasta. Najważniejsze obiekty przemysłowe i ich produkcja. Ważniejsze obiekty użyteczności publicznej. Współczesna architektura i budownictwo. Urządzenia socjalne i służba zdrowia. Główne atrakcje miasta. Miasto w literaturze, piśmie i anegdocie. Problemy i osiągnięcia ekologiczne miasta	15
4	Geografia turystyczna miasta i regionu	Aktualne problemy miasta i regionu. Plany rozwoju miasta i okolic. Charakterystyka środowiska geograficznego. Trasy wylotowe. Miejscowości i obiekty o znaczeniu historycznym i turystycznym w najbliższej okolicy	30
5	Topografia miasta i strefy podmiejskiej	Układ komunikacyjny miasta, arterie przelotowe. Lokalizacja obiektów zabytkowych, gospodarczych i użyteczności publicznej. Baza turystyczna, sportowa i rekreacyjna. Lokalizacja parkingów	10
6	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek	Metodyka i technika prowadzenia grup wycieczkowych w mieście. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach. Podstawowy skład apteczki	10 (5)
7	Szkolenie praktyczne	2 do 5 dni szkolenia praktycznego odbywa się w formie ćwiczeń w mieście i wycieczek szkoleniowych, które polegają na samodzielnym przeprowadzeniu wybranych odcinków tras pod kierunkiem instruktora. Wycieczki autokarowe i piesze obejmują w swoim programie także zajęcia z następujących przedmiotów – w wymiarze co najmniej: 1) historia miasta na tle historii Polski – 10 godz.; 2) kultura i sztuka miasta – 25 godz.; 3) miasto współczesne – 15 godz.; 4) geografia turystyczna miasta i regionu – 5 godz.; 5) topografia miasta i strefy podmiejskiej – 20 godz.; 6) metodyka i technika prowadzenia wycieczek miejskich – 10 godz.	9 dni
		OGÓLEM	130 (5) + 9 dni

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW TERENOWYCH

I. Program szkolenia dla kandydatów nieposiadających uprawnień przewodnika turystycznego terenowego

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)/ dni
1	2	3	4
1	Historia regionu na tle historii Polski	Wybrane wiadomości z historii Polski. Ważniejsze wydarzenia w historii regionu. Charakterystyka miast i miejscowości regionu (historia, ważniejsze zabytki, współczesność, ważniejsze obiekty użyteczności publicznej). Region w okresie II Rzeczypospolitej i II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Ważniejsze zagadnienia z historii współczesnej	30
2	Kultura i sztuka regionu	Historia kultury i sztuki regionu. Wpływ kultury regionu na kulturę narodową. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Wybitne postacie historyczne, miejscowości, obiekty i pomniki z nimi związane. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne (wiadomości o zbiorach i zasadach zwiedzania). Prasa i wydawnictwa regionalne	20
3	Charakterystyka geograficzna regionu	Położenie i obszar, podział administracyjny, ludność (z uwzględnieniem mniejszości narodowych i religii). Ukształtowanie powierzchni, klimat, wody (rzeki, jeziora, ciekły wodne). Zasoby naturalne i ich wykorzystanie. Ważniejsze gałęzie przemysłu, plany rozwoju gospodarczego. Najważniejsze obiekty gospodarcze, charakterystyka ich produkcji, dane statystyczne, możliwości zwiedzania. Gospodarka rolna regionu	20
4	Etnografia regionu	Kultura ludowa, strój i obrzędy ludowe, folklor. Budownictwo, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego. Skanseny, muzea i izby regionalne	10
5	Środowisko przyrodnicze regionu i jego ochrona	Charakterystyka środowiska przyrodniczego regionu. Parki narodowe i krajobrazowe. Rezerваты i pomniki przyrody, obszary chronione i atrakcyjne zespoły przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych	10
6	Zagospodarowanie turystyczne regionu	Baza turystyczna, ośrodki rekreacyjne i turystyczne. Szlaki oznakowane. Obiekty sportowe. Układ komunikacyjny regionu (drogi międzynarodowe, krajowe, lokalne, linie kolejowe, parkingi i dojazdy). Kolejki linowe i wyciągi narciarskie	10
7	Terenoznawstwo i topografia	Orientacja w terenie: bez mapy, z mapą i kompasem, posługiwanie się mapą i kompasem. Topografia regionu (konfiguracja terenu). Lokalizacja obiektów zabytkowych, przyrodniczych i współczesnych, drogi dojazdowe do nich. Mapy turystyczne, ich skale i rodzaje	25 (5)
8	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek terenowych	Specyfika prowadzenia wycieczek autokarowych, kolejowych i pieszych. Grupa w terenie i w obiekcie, współpraca z grupą. Współpraca z kierowcą. Posługiwanie się mikrofonem. Zasady oprowadzania po obiektach sakralnych. Przerwy na odpoczynek. Posługiwanie się anegdotą i dowcipem	10 (5)
9	Ogólne zasady bezpieczeństwa na wycieczkach	Zasady bezpieczeństwa na wycieczkach terenowych. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach. Podstawowy skład apteczki	15 (8)
10	Szkolenie praktyczne	2 do 5 dni szkolenia praktycznego odbywa się w formie ćwiczeń w terenie i wycieczek szkoleniowych, które polegają na samodzielnym przeprowadzeniu wybranych odcinków tras pod kierunkiem instruktora. Wycieczki autokarowe i piesze obejmują w swoim programie także zajęcia z następujących przedmiotów – w wymiarze co najmniej:	10 dni

1	2	3	4
		1) kultura i sztuka regionu – 10 godz.; 2) charakterystyka geograficzna regionu – 10 godz.; 3) etnografia regionu – 5 godz.; 4) środowisko przyrodnicze regionu i jego ochrona – 10 godz.; 5) zagospodarowanie turystyczne regionu – 10 godz.; 6) terenoznawstwo i topografia – 10 godz.; 7) metodyka i technika prowadzenia wycieczek terenowych – 10 godz.	
		OGÓŁEM	150 (18) + 10 dni

II. Program szkolenia fakultatywnego dla przewodników turystycznych terenowych rozszerzających uprawnień na nowy obszar

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)/dni
1	2	3	4
1	Historia regionu na tle historii Polski	Wybrane wiadomości z historii Polski. Ważniejsze wydarzenia w historii regionu. Charakterystyka miast i miejscowości regionu (historia, ważniejsze zabytki, współczesność, ważniejsze obiekty użyteczności publicznej). Region w okresie II Rzeczypospolitej i II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Ważniejsze zagadnienia z historii współczesnej	20
2	Kultura i sztuka regionu	Historia kultury i sztuki regionu. Wpływ kultury regionu na kulturę narodową. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Wybitne postacie historyczne, miejscowości, obiekty i pomniki z nimi związane. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne (wiadomości o zbiorach i zasadach zwiedzania). Prasa i wydawnictwa regionalne	10
3	Charakterystyka geograficzna regionu	Położenie i obszar, podział administracyjny, ludność (z uwzględnieniem mniejszości narodowych i religii). Ukształtowanie powierzchni, klimat, wody (rzeki, jeziora, cieki wodne). Zasoby naturalne i ich wykorzystanie. Ważniejsze gałęzie przemysłu, plany rozwoju gospodarczego. Najważniejsze obiekty gospodarcze, charakterystyka ich produkcji, dane statystyczne, możliwości zwiedzania. Gospodarka rolna regionu	10
4	Etnografia regionu	Kultura ludowa, strój i obrzędy ludowe, folklor. Budownictwo, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego. Skanseny, muzea i izby regionalne	10
5	Środowisko przyrodnicze regionu i jego ochrona	Charakterystyka środowiska przyrodniczego regionu. Parki narodowe i krajobrazowe. Rezerваты i pomniki przyrody, obszary chronione i atrakcyjne zespoły przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych	5
6	Zagospodarowanie turystyczne regionu	Baza turystyczna, ośrodki rekreacyjne i turystyczne. Szlaki turystyczne. Obiekty sportowe. Układ komunikacyjny regionu (drogi międzynarodowe, krajowe, lokalne, linie kolejowe, parkingi i dojazdy). Kolejki linowe i wyciągi narciarskie	5
7	Terenoznawstwo i topografia	Orientacja w terenie: bez mapy, z mapą i kompasem, posługiwanie się mapą i kompasem. Topografia regionu (konfiguracja terenu). Lokalizacja obiektów zabytkowych, przyrodniczych i współczesnych, drogi dojazdowe do nich. Mapy turystyczne, ich skale i rodzaje	10 (5)

1	2	3	4
8	Szkolenie praktyczne	Szkolenie obejmuje wycieczki autokarowe i piesze, które w swoim programie zawierają zajęcia z następujących przedmiotów – w wymiarze co najmniej: 1) kultura i sztuka regionu – 10 godz.; 2) charakterystyka geograficzna regionu – 10 godz.; 3) etnografia regionu – 5 godz.; 4) środowisko przyrodnicze regionu i jego ochrona – 15 godz.; 5) terenoznawstwo i topografia – 10 godz.	10 dni
		OGÓŁEM	70 (5) + 10 dni

Załącznik nr 8

PROGRAMY UZUPEŁNIAJĄCYCH SZKOLEŃ DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH KLASY II ORAZ I

I. Program uzupełniającego szkolenia dla przewodników górskich beskidzkich i sudeckich ubiegających się o klasę II i I

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)/dni
1	2	3	4
1	Historia i gospodarka wybranego obszaru	Szczegółowe wiadomości z historii wybranego obszaru; archeologia, osadnictwo, problemy społeczne, kulturowe, narodowościowe. Szczegółowa historia miast i miejscowości, ważne wydarzenia historyczne. Postacie historyczne ważne dla obszaru oraz obiekty z nimi związane. Historia współczesna i rozwój gospodarczy	30
2	Geografia i geologia	Szczegółowe wiadomości z geografii regionu. Topografia: układ grzbietów górskich, dolin rzecznych, punkty widokowe i panoramiczne. Wybrane zagadnienia z geologii i morfologii. Charakterystyka środowiska przyrodniczego; parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты, pomniki przyrody. Zasady uprawiania turystyki na obszarach chronionych	20
3	Etnografia, kultura i sztuka regionu	Historia kultury i sztuki obszaru, grupy etniczne i ich wpływ na kulturę ludową, sztukę. Budownictwo i zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Muzea, skanseny, izby regionalne. Przykłady architektury współczesnej. Instytucje naukowe, kulturalne, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego – zasady zwiedzania. Kultura ludowa: strój, obrzędy, wydawnictwa regionalne, twórcy ludowi	10
4	Zagospodarowanie turystyczne, komunikacja, szlaki turystyczne	Szczegółowe wiadomości o przebiegu szlaków turystycznych w wybranym obszarze, baza noclegowa (schroniska, stacje turystyczne i inne obiekty); koleje linowe, wyciągi narciarskie, szlaki komunikacyjne, linie kolejowe, dojazdy do ważniejszych obiektów; parkingi, w tym leśne, turystyczne przejścia graniczne. Zasady poruszania się w strefie nadgranicznej	20
5	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek w warunkach zimowych	Zasady poruszania się w terenie skalnym, śnieżnym, lodowym (sprzęt, zasady asekuracji). Meteorologia: czynniki pogodotwórcze, rodzaje chmur, fronty atmosferyczne, przewidywanie pogody na podstawie obserwacji zjawisk atmosferycznych; wpływ warunków atmosferycznych na zagrożenie zdrowia i życia uczestników wycieczek górskich (mgła, śnieg, wiatr, temperatura, burza, oblodzenie, lawiny). Wypadki: pierwsza pomoc, reanimacja, unieruchamianie kończyn, transport ранego, improwizowane środki transportu, lawinoznawstwo, ekwipunek przewodnika (ubiór, apteczka, plecak, płachta biwakowa)	20 (8)
6	Szkolenie praktyczne	Wycieczki autokarowe i piesze obejmują w swoim programie zajęcia z następujących przedmiotów – w wymiarze co najmniej: 1) geografia i geologia – 10 godz.; 2) etnografia, kultura i sztuka regionu – 10 godz.; 3) zagospodarowanie turystyczne, komunikacja, szlaki turystyczne – 30 godz.; 4) metodyka i technika prowadzenia wycieczek w warunkach zimowych – 20 godz.	10 dni
		OGÓŁEM	100 (8) + 10 dni

II. Program uzupełniającego szkolenia dla przewodników górskich tatrzańskich ubiegających się o klasę II

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin/dni
1	2	3	4
1	Topografia Tatr	Szczegółowa topografia Tatr, poszczególnych masywów, dolin i szczytów, ze szczególnym uwzględnieniem topografii rejonów taternickich oraz szczytów i przełęczy, na które mogą prowadzić klientów przewodnicy klasy II. Panoramy z poszczególnych szczytów	30
2	Turystyka zimowa i narciarstwo wysokogórskie	Zasady turystyki zimowej. Zimowe niebezpieczeństwa gór, lawinoznawstwo. Metodyka prowadzenia wycieczek i klientów w warunkach zimowych oraz wycieczek narciarskich	15
3	Taternictwo letnie i zimowe	Szczegółowe wiadomości z zakresu taternictwa letniego i zimowego. Sprzęt, techniki wspinaczkowe, zasady asekuracji	8
4	Metodyka	Metodyka prowadzenia klientów poza szlakami znakowanymi w terenie łatwym i trudnym oraz na drogach taternickich	8
5	Przyroda Tatr, Podtatrza i Pienin	Poszerzenie i pogłębienie wiadomości z tego zakresu. Szczegółowe wiadomości o parkach narodowych i rezerwach na tym terenie. Aktualne problemy ochrony przyrody i zagrożeń ekologicznych	8
6	Pierwsza pomoc i ratownictwo	Kontynuacja szkolenia	6
7	Szkolenie praktyczne	Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do III stopnia trudności w warunkach letnich – 5 dni. Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do II stopnia trudności w warunkach zimowych – 5 dni. Prowadzenie na trasach poza oznakowanymi szlakami – 10 dni. Prowadzenie wycieczek narciarskich – 5 dni	25 dni
		OGÓLEM	75 godz. + 25 dni

III. Program uzupełniającego szkolenia dla przewodników górskich tatrzańskich ubiegających się o klasę I

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin/dni
1	2	3	4
1	Topografia Tatr	Szczegółowa topografia rejonów taternickich oraz szczytów i przełęczy, na które mogą prowadzić klientów przewodnicy klasy I	30
2	Taternictwo letnie i zimowe	Kontynuacja szkolenia	10
3	Narciarstwo wysokogórskie i skialpinizm	Metodyka prowadzenia wycieczek narciarskich. Technika i metodyka skialpinizmu	10
4	Przyroda Tatr i jej ochrona	Wybrane i poszerzone zagadnienia z tej dziedziny. Aktualne problemy ochrony przyrody i zagrożeń ekologicznych	9
5	Metodyka	Metodyka prowadzenia klientów poza szlakami znakowanymi w terenie łatwym i trudnym oraz na drogach taternickich	6
6	Szkolenie praktyczne	Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do IV stopnia trudności w warunkach letnich – 6 dni. Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do III stopnia trudności w warunkach zimowych – 6 dni. Prowadzenie na trasach narciarskich wysokogórskich w Tatrach (skitury) – 6 dni. Prowadzenie na trasach poza oznakowanymi szlakami – 10 dni	28 dni
		OGÓLEM	65 godz. + 28 dni

Załącznik nr 9

**PROGRAM UZUPEŁNIAJĄCEGO SZKOLENIA DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH
UBIEGAJĄCYCH SIĘ O UPRAWNIENIE DO PROWADZENIA WYCIECZEK W WARUNKACH
WYSOKOGÓRSKICH, POWYŻEJ III STOPNIA TRUDNOŚCI W WARUNKACH ZIMOWYCH I IV STOPNIA
TRUDNOŚCI W WARUNKACH LETNICH**

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin/dni
1	2	3	4
1	Teoria przewodnictwa wysokogórskiego	Sprzęt i teoria asekuracji. Dydaktyka i metodyka. Fizjologia wysiłku i podstawy medycyny sportu. Wypadki, pierwsza pomoc. Śnieg i lawinoznawstwo. Meteorologia. Podstawy nawigacji. Ochrona przyrody. Terminologia fachowa w językach obcych	30
2	Kurs lawinowy		6 dni
3	Wspinaczka skałkowa i metodyka		6 dni
4	Ratownictwo		6 dni
5	Kurs skalny		12 dni
6	Kurs lodowy		13 dni
7	Narciarstwo pozatrasowe i metodyka		3 dni
8	Kurs zimowy		14 dni
9	Praktyka	Demonstracja technik narciarskich, skalnych i lodowych. Umiejętności prowadzenia klientów w skale, lodzie i śniegu. Umiejętność prowadzenia klientów w warunkach zimowych. Umiejętności w zakresie szkolenia klientów	40 dni
		OGÓŁEM	30 godz. + 100 dni

PROGRAM SZKOLENIA DLA KANDYDATÓW NA PILOTÓW WYCIECZEK

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna liczba godzin (w tym ćwiczenia praktyczne)/dni
1	2	3	4
1	Ogólne zagadnienia dotyczące turystyki w Polsce i na świecie	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawowe definicje związane z turystyką wg terminologii Światowej Organizacji Turystyki, historia turystyki; (e) – Organizacja turystyki na świecie; (e) – Formy turystyki, rynek turystyczny; pojęcie produktu turystycznego; (e) – Organizacja turystyki w Polsce, administracja turystyczna rządowa i samorządowa oraz branżowa, organizacje turystyczne, system „it”, przedsiębiorstwa turystyczne; (e) – Polityka państwa w zakresie rozwoju turystyki (e) 	6 (e-learning – 4*)
2	Wiedza o Polsce i świecie współczesnym	<ul style="list-style-type: none"> – Ustrój społeczno-ekonomiczny i polityczny; (e) – Struktura władzy w Polsce, polityka rządu, polityka zagraniczna; (e) – Podstawowe problemy społeczne i ekonomiczne Polski; (e) – Unia Europejska – historia, idea, kraje członkowskie, zasady działania, wspólne instytucje UE; (e) – Polska w Unii Europejskiej (e) 	6 (e-learning – 4*)
3	Obsługa ruchu turystycznego	<ul style="list-style-type: none"> – Zasady programowania imprez turystycznych; – Rodzaje umów w turystyce zawieranych z kontrahentami; (e) – Zasady odpraw pilotów grup turystycznych, dokumentacja imprez turystycznych; – Technika obsługi grup przyjazdowych i wyjazdowych; – Specyfika obsługi wybranych grup narodowościowych; – Specyfika obsługi turystyki pobytowej, biznesowej, motywacyjnej, szkolnej, pielgrzymkowej itp.; – Turystyka osób niepełnosprawnych oraz inne grupy nietypowe; – Zasady rozliczania imprez turystycznych; – Baza noclegowa i gastronomiczna, zasady współpracy; (e) – Rodzaje i specyfika transportu turystycznego; (e) – Warunki uczestnictwa i rezygnacji; (e) – Przyjmowanie i załatwianie reklamacji turystów; – Postępowanie pilota w sytuacjach awaryjnych i nadzwyczajnych; – Kształtowanie pozytywnego wizerunku kraju i biura podróży podczas imprezy turystycznej 	36 (12) (e-learning – 12*)
4	Geografia turystyczna Polski i Europy	<ul style="list-style-type: none"> – Umiejętność posługiwania się mapą i orientacja w terenie; – Metodyka przygotowywania tras imprez turystycznych i ich opisu, warsztat krajoznawczy pilota, nawigacja GPS; – Dostępność komunikacyjna Polski; (e) – Atrakcje turystyczne Polski i wybranych regionów kraju; (e) – Główne miasta i regiony turystyczne Polski i Europy; – Pozaeuropejskie cele podróży Polaków, regiony wypoczynkowe oraz trasy krajoznawcze i specjalistyczne; – Najważniejsze szlaki turystyczne w Polsce 	40 (20) (e-learning – 10*)
5	Historia kultury i sztuki	<ul style="list-style-type: none"> – Zarys historii kultury i sztuki – style architektoniczne, ważne obiekty w Polsce i w Europie; (e) – Ciekawe skanseny, muzea, miejsca pamięci, centra pielgrzymkowe itp.; – Skarby kultury w Polsce i na świecie (lista UNESCO); – Religie w Polsce i na świecie w zarysie – miejsca pielgrzymkowe, wyznania; – Mniejszości narodowe w Polsce – główne ośrodki 	20 (e-learning – 6*)

1	2	3	4
6	Interpretacja dziedzictwa	– Formy i zasady interpretacji, interpretacja w pracy pilota, scenariusze interpretacji dla wybranych miejsc i tematów, rekwizyty	6 (3)
7	Przepisy prawne w turystyce i ubezpieczenia turystyczne	– Turystyczny Kodeks Etyczny; – Prawa i obowiązki pilota wycieczek; – Zawód pilota wycieczek w świetle obowiązujących przepisów prawnych; – Zatrudnianie pilotów wycieczek w świetle aktualnych przepisów prawa pracy; (e) – Odpowiedzialność prawna organizatora turystyki i pilota wycieczek; – Ochrona konsumenta w umowach organizatora turystyki z tytułu podpisania umów o podróż z turystami; – Umowy zawierane w turystyce; – Przepisy paszportowe, celne, wizowe i dewizowe; (e) – Opieka konsularna; – Rodzaje i formy ubezpieczenia turystów; (e) – Protokoły szkód	10 (4) (e-learning – 3*)
8	Bezpieczeństwo, profilaktyka i ochrona zdrowia, higiena w turystyce	– Zagrożenia dla zdrowia i życia występujące w trakcie realizacji imprez turystycznych; – Podstawowe zasady ochrony zdrowia w turystyce, pierwsza pomoc; – Skład podstawowej apteczki	6 (4)
9	Pilot a grupa	– Podstawy komunikowania się pilota wycieczek z grupą; – Procesy grupowe i techniki negocjacji; – Cechy psychofizyczne pilota wycieczek; – Rozwiązywanie konfliktów, źródła i objawy stresu; (e) – Program osobistego rozwoju pilota, w tym asertywność, autoprezentacja; – Zasady sporządzania protokołów zdarzeń – przykłady; – Emisja głosu – warsztaty, praca z mikrofonem; – Animacja czasu wolnego turystów; (w tym elementy animacji – propozycje zajęć (e)); – Elementy savoir-vivre'u i protokołu w biznesie	20 (10) (e-learning – 4*)
10	Szkolenie praktyczne	Zajęcia według szczegółowego rozpisania zadań do realizacji i ćwiczeń (np. współpraca pilota i przewodnika w wybranym terenie). Szkolenie powinno łącznie trwać co najmniej 4 dni i zawierać: 1) wycieczkę krajową jednodniową, 2) wycieczkę zagraniczną, co najmniej dwudniową z co najmniej jednym noclegiem w obiekcie hotelowym, 3) zajęcia jednodniowe w miarę możliwości w porcie lotniczym, promowym, procedury odpraw, logistyka; w przypadku braku możliwości odbycia zajęć w porcie lotniczym, promowym – aranżacja tych zajęć w terenie	4 dni
		OGÓLEM	150 (53) + 4 dni
		w tym suma godzin szkolenia teoretycznego możliwego do przeprowadzenia w formie e-learningu	43*

(e) – Tematy możliwe do realizacji w formie teoretycznego szkolenia przez Internet (e-learning).

* Wymiar godzin szkolenia teoretycznego możliwego do realizacji w formie e-learningu.

WZÓR LEGITYMACJI PRZEWODNIKA MIEJSKIEGO I TERENOWEGO

Okladka zewnętrzna

	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 150px;"> <p>Godło państwowe</p> </div> <p style="text-align: center; font-weight: bold; font-size: 1.2em;">LEGITYMACJA PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO</p>
--	--

Strony wewnętrzne 1 i 2

<p>Marszałek Województwa .....</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 20%; text-align: center;">miejsce na fotografię</td> <td>LEGITYMACJA Nr .....</td> </tr> <tr> <td></td> <td>imię .....</td> </tr> <tr> <td></td> <td>nazwisko .....</td> </tr> <tr> <td></td> <td>data urodzenia .....</td> </tr> </table> <p>..... podpis posiadacza</p>	miejsce na fotografię	LEGITYMACJA Nr		imię		nazwisko		data urodzenia	<p style="text-align: center;">Posiadacz legitymacji jest przewodnikiem turystycznym</p> <p>.....</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Wszelkie władze proszone są o udzielenie w razie potrzeby pomocy okazicielowi niniejszej legitymacji</p> <p>mp. .... podpis wystawiającego</p> <p>....., dnia .....</p>
miejsce na fotografię	LEGITYMACJA Nr								
	imię								
	nazwisko								
	data urodzenia								

Strony wewnętrzne 3 i 4

<p>Posiadacz legitymacji ma prawo prowadzenia wycieczek turystycznych po obszarze:</p> <p>.....</p> <p>..... mp.</p> <p>.....</p> <p>..... mp.</p> <p>.....</p> <p>..... mp.</p>	<p style="text-align: center;">Posiadacz legitymacji ma prawo oprowadzania wycieczek zagranicznych w następujących językach obcych:</p> <p>..... mp.</p> <p>..... mp.</p> <p>..... mp.</p>
--	--

Opis techniczny:

Legitymacja zawiera 6 stron (łącznie z okładkami).
 Na zewnętrznej pierwszej stronie okładki tłoczony orzeł.
 Format legitymacji rozłożonej: 21 cm × 7,5 cm (1/4 wielkości arkusza A4).
 Format legitymacji złożonej: 10,5 cm × 7,5 cm.
 Kolor okładki: ciemna zieleń.
 mp. — miejsce na pieczęć lub hologram.

WZÓR LEGITYMACJI PRZEWODNIKA GÓRSKIEGO

Okładka zewnętrzna

	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 100px;"> <p>Godło państwowe</p> </div> <p style="margin-top: 20px;">LEGITYMACJA PRZEWODNIKA GÓRSKIEGO</p>
--	---

Strony wewnętrzne 1 i 2

Marszałek Województwa		Posiadacz legitymacji jest przewodnikiem górskim
		..... klasy trzeciej
miejsce na fotografię	LEGITYMACJA Nr	Wszelkie władze proszone są o udzielenie w razie potrzeby pomocy okazicielowi niniejszej legitymacji
	..... imię	
	..... nazwisko	
	..... data urodzenia	
..... podpis posiadacza		mp. ..... podpis wystawiającego
		....., dnia .....

Strony wewnętrzne 3 i 4

Posiadacz legitymacji ma prawo prowadzenia wycieczek turystycznych po obszarze górskim:		Posiadacz legitymacji ma uprawnienia:	
.....	mp.	przewodnika	mp.
.....		..... klasy drugiej	
.....	mp.	przewodnika	mp.
.....		..... klasy pierwszej	
.....	mp.	do prowadzenia wycieczek w warunkach wysokogórskich	mp.
.....			

Strony wewnętrzne 5 i 6

Posiadacz legitymacji ma prawo oprowadzania wycieczek zagranicznych w następujących językach obcych:	
..... mp.	
..... mp.	
..... mp.	

Opis techniczny:

Legitymacja zawiera 8 stron (łącznie z okładkami).

Na zewnętrznej pierwszej stronie okładki tłoczony orzeł.

Format legitymacji rozłożonej: 21 cm × 7,5 cm (1/4 wielkości arkusza A4).

Format legitymacji złożonej: 10,5 cm × 7,5 cm.

Kolor okładki: ciemna zieleń.

mp. — miejsce na pieczęć lub hologram.

WZÓR LEGITYMACJI PILOTA WYCIECZEK

Okladka zewnętrzna

	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 80px;"> Godło państwowe </div> <p style="margin: 10px 0;">LEGITYMACJA PILOTA WYCIECZEK</p>
--	---

Strony wewnętrzne 1 i 2

<div style="border: 1px solid black; width: 60px; height: 60px; margin-bottom: 10px;"></div> <p>Marszałek Województwa ..... MARSHAL OF VOIVODESHIP</p> <p>LEGITYMACJA Nr/CARD NO: .....</p> <p>Imię i nazwisko/Name and surname .....</p> <p>data urodzenia/date of birth .....</p> <p style="text-align: center;">JEST PILOTEM WYCIECZEK IS A LICENSED TOUR LEADER</p> <p>..... data uzyskania uprawnień ..... podpis/signature licensed since</p>	<p>ZNAJOMOŚĆ JĘZYKÓW OBCYCH/LANGUAGES SPOKEN:</p> <p>1. .... mp. 3. .... mp.</p> <p>2. .... mp. 4. .... mp.</p> <p>Wszelkie władze proszone są o udzielenie pilotowi pomocy w wykonywaniu jego obowiązków.</p> <p>All authorities are kindly requested to render assistance to the holder of this card in performing his/her duties.</p> <p style="text-align: right;">..... pieczęć i podpis /stamp and signature</p> <p>..... data/date .....</p>
--	---

Opis techniczny:

Legitymacja w formie książeczki bez stron wewnętrznych, oprawiona w skórę lub tworzywo.
 Na zewnętrznej pierwszej stronie okładki tłoczony orzeł.
 Format legitymacji rozłożonej: 21 cm × 7,5 cm (1/4 wielkości arkusza A4).
 Format legitymacji złożonej: 10,5 cm × 7,5 cm.
 Kolor okładki: biały.
 mp. — miejsce na pieczęć lub hologram.

WZÓR LEGITYMACJI MIĘDZYNARODOWEGO PRZEWODNIKA WYSOKOGÓRSKIEGO

Okladka zewnętrzna

	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 80px;"> <i>Godło państwowe</i> </div> <p>Rzeczpospolita Polska Republic of Poland</p> <p>LEGITYMACJA MIĘDZYNARODOWEGO PRZEWODNIKA WYSOKOGÓRSKIEGO</p>
--	---

Strony wewnętrzne 1 i 2

Marszałek Województwa ..... MARSHAL OF VOIVODESHIP		Posiadacz legitymacji jest MIĘDZYNARODOWYM PRZEWODNIKIEM WYSOKOGÓRSKIM	The owner of this card is an INTERNATIONAL MOUNTAIN GUIDE
miejsce na fotografię	LEGITYMACJA Nr/CARD NO ..... Imię/Name ..... Nazwisko/Surname ..... Data urodzenia/Date of birth		
..... podpis posiadacza/signature of the owner		mp. .... podpis wystawiającego/signature of the issuing authority	

Opis techniczny:

Legitymacja zawiera 4 strony (łącznie z okładkami).
 Na zewnętrznej pierwszej stronie okładki tłoczony orzeł.
 Format legitymacji rozłożonej: 21 cm × 7,5 cm (1/4 wielkości arkusza A4).
 Format legitymacji złożonej: 10,5 cm × 7,5 cm.
 Kolor okładki: ciemna zieleń.
 mp. — miejsce na pieczęć lub hologram.

Załącznik nr 15

WZÓR IDENTYFIKATORA PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO

IDENTYFIKATOR Identification Card Nr/No.....	Rzeczpospolita Polska Republic of Poland	Godło państwowe
miejsce na fotografię	..... Imię i nazwisko/Name and surname	
	jest przewodnikiem turystycznym is a licensed guide	
miejsce na pieczęć lub hologram	*..... identyfikator ważny do/expiry date:	
	Marszałek Województwa ..... MARSHAL OF VOIVODESHIP	

* Wpisać dokładną nazwę uprawnienia po polsku i po angielsku:

- miejskim po.../city of... albo
- terenowym po obszarze .../land of ..., albo
- górskim [beskidzkim/sudeckim/tatrzańskim]/[mountain of Beskidy/Sudety/Tatra] [klasy III/klasy II/klasy I]/[of the 3rd/2nd/1st class].

Opis techniczny:

Arkusz papieru o gramaturze 160 g/m², foliowany.

Format identyfikatora: 8,0 cm × 4,8 cm, laminowany folią o rozmiarach: 8,5 cm × 5,4 cm.

Kolor: kremowy.

Załącznik nr 16

WZÓR IDENTYFIKATORA PILOTA WYCIECZEK

IDENTYFIKATOR Identification Card Nr/No.....	Rzeczpospolita Polska Republic of Poland	Godło państwowe
miejsce na fotografię	..... Imię i nazwisko/Name and surname	
	jest pilotem wycieczek is a licensed tour leader	
miejsce na pieczęć lub hologram	..... identyfikator ważny do/expiry date:	
	Marszałek Województwa ..... MARSHAL OF VOIVODESHIP	

Opis techniczny:

Arkusz papieru o gramaturze 160 g/m², foliowany.

Format identyfikatora: 8,0 cm × 4,8 cm, laminowany folią o rozmiarach: 8,5 cm × 5,4 cm.

Kolor: biały.

WZÓR IDENTYFIKATORA MIĘDZYNARODOWEGO PRZEWODNIKA WYSOKOGÓRSKIEGO

IDENTYFIKATOR Identification Card Nr/No.....	Rzeczpospolita Polska Republic of Poland	Godło państwowe
miejsce na fotografię miejsce na pieczęć lub hologram	<p>..... Imię i nazwisko/Name and surname</p> <p>jest międzynarodowym przewodnikiem wysokogórskim is a licensed international mountain guide</p> <p>identyfikator ważny do:/expiry date: .....</p> <hr/> <p>Marszałek Województwa ..... MARSHAL OF VOIVODESHIP</p>	

Opis techniczny:

Arkusz papieru o gramaturze 160 g/m², foliowany.

Format identyfikatora: 8,0 cm × 4,8 cm, laminowany folią o rozmiarach: 8,5 cm × 5,4 cm.

Kolor: kremowy.

WZÓR ŚWIADECTWA ZDANIA EGZAMINU NA PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO I PILOTA WYCIECZEK

pieczęć podłużna

**Świadectwo
zdania egzaminu**

Pan(i) ..... urodzony(a) dnia .....

w ..... imiona rodziców ...../.....

zamieszkały(a) .....

złożył(a) w dniu .....

egzamin ..... w zakresie wymaganym od przewodników
turystycznych *) ...../pilotów wycieczek **).

Świadectwo wydane zostało na podstawie protokołu egzaminacyjnego nr .....

z dnia ..... Komisji Egzaminacyjnej .....

powołanej przez Marszałka Województwa .....

.....
(pieczęć i podpis)..... dnia .....
(miejscowość) (data wystawienia)

*) Rodzaj przewodnictwa: górskie, miejskie, terenowe.

**) Niepotrzebne skreślić.

WZÓR ŚWIADECTWA ZNAJOMOŚCI JĘZYKA OBCEGO
W ZAKRESIE WYMAGANYM OD PRZEWODNIKÓW TURYSTYCZNYCH I PILOTÓW WYCIECZEK

pieczęć podłużna

**Świadectwo
znajomości języka obcego**

Pan(i) ..... urodzony(a) dnia .....

w ..... imiona rodziców ...../.....

zamieszkały(a) .....

złożył(a) w dniu .....

egzamin ze znajomości języka ..... w zakresie wymaganym
od przewodników turystycznych i pilotów wycieczek.

Świadectwo wydane zostało na podstawie protokołu egzaminacyjnego nr .....

z dnia ..... Komisji Egzaminacyjnej Języka .....

powołanej przez Marszałka Województwa .....

.....
(pieczęć i podpis)

..... dnia .....
(miejscowość) (data wystawienia)